

Όχι μόνο για το ψωμί (ή τη ΔΕΗ)

του Βασίλη Γεωργάκη

Στις 12 Ιανουαρίου του 1918 εκατοντάδες γυναίκες από τις εργατογειτονιές της Βαρκελώνης εισέβαλαν στα πολυτελή καμπαρέ και ξενοδοχεία της Avinguda del Paral·lel. Ακολούθησαν άγριες συγκρούσεις και καταστροφές με τους ιδιοκτήτες· χορεύτριες και σερβιτόρες ανταποκρίθηκαν στις εκκλήσεις των διαδηλωτριών και τάχθηκαν στο πλευρό τους. Τα αιτήματα των εργατριών, άλλωστε, δεν είχαν κάποιο ηθικό πρόσημο και τίποτα δεν είχαν χωρίσουν με τις εκεί εργαζόμενες. Το μόνο που ζητούσαν από τους μαγαζάτορες ήταν να σβήσουν τα φώτα. Με τις τιμές των καυσίμων να έχουν εκτοξευτεί, εξαιτίας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι γυναίκες της Βαρκελώνης αμφισβήτησαν ευθέως βασικές παραδοχές της οικονομίας της αγοράς. Δεν τους ενδιέφερε αν οι μαγαζάτορες είχαν να πληρώσουν για να καταναλώσουν. Απλούστατα, θεωρούσαν πως δεν υπήρχε λόγος να σπαταλιέται ενέργεια σε καμπαρέ όταν οι εργατικές οικογένειες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις τιμές του άνθρακα και της ηλεκτρικής ενέργειας. Σε μια περίοδο έντασης της ταξικής πάλης πανευρωπαϊκά, οι γυναίκες της Βαρκελώνης κατακτούσαν την ορατότητα στον δημόσιο χώρο επί ενός πολύ συγκεκριμένου ζητήματος. Πίσω από αυτό το φαινομενικά ανοργάνωτο ξέσπασμα, όμως, βρισκόντουσαν σημαντικές κοινωνικές ζυμώσεις και κινήσεις. Βρισκόμαστε άλλωστε στην Ισπανία, παραμονές του θεριέματος του αναρχοσυνδικαλιστικού κινήματος.[1]

Οι κινητοποιήσεις για τις τιμές των τροφίμων, των καυσίμων και γενικότερα για το κόστος ζωής και την ακρίβεια αποτελούν ίσως την παλαιότερη μορφή συλλογικής δράσης στον ευρωπαϊκό χώρο. Αν και το πέρασμα στη νεωτερικότητα και η ανάπτυξη πολιτικών κομμάτων που κόμιζαν ένα συνολικό πολιτικό πρόταγμα τις έθεσαν στο περιθώριο, αυτές όμως επιμένουν να επανεμφανίζονται και

-όχι σπάνια- να απελευθερώνουν κοινωνικές δυνάμεις που ξεπερνούν κατά πολύ τον στενό συνήθως ορίζοντα τέτοιων κινημάτων. Χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα η Ρωσία, όταν οι *soldatki*, οι γυναίκες των επιστρατευμένων Ρώσων, ποδοπατούσαν εικόνες του τσάρου, πολύ πριν τον Φεβρουάριο του 1917.[2] Τούτο δεν άλλαξε στον 21ο αιώνα. Προτού καν κατορθώσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα που έθεσαν τα Κίτρινα Γιλέκα, δηλαδή ως προς το εάν «η μεσαία τάξη είναι επαναστατική», [3] είδαμε σαράντα χρόνια νεοφιλελευθερισμού να γκρεμίζονται στη Χιλή, με τη θρυαλλίδα να μην είναι παρά οι τιμές των εισιτηρίων στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Παρ' όλ' αυτά, η συζήτηση στους κόλπους των κοινωνικών κινημάτων συνεχίζεται άεναη. Είναι μικροαστικές οι διεκδικήσεις που αφορούν την ακρίβεια; Επιζητώντας την κρατική (συνήθως) παρέμβαση, δεν αναγνωρίζουμε την αυθεντία του κράτους να ορίζει τις ζωές μας; Δεν συγκατανεύουμε στον καπιταλισμό, ζητώντας απλά έναν κάποιον εξανθρωπισμό του;

Μάιος 1917. Ο Συμμαχικός Αποκλεισμός, στην κορύφωση του Διχασμού, προκαλεί πείνα στη “βασιλική” νότια Ελλάδα.

Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι ιδιαίτερα πρωτότυπα, ακόμη και στο ελληνικό συγκείμενο. Η θυελλώδης δεκαετία του '40 έχει συσκοτίσει τις απαρχές του εργατικού κινήματος, τουλάχιστον στους σημερινούς κινηματικούς κόλπους. Η ένταση όμως της κοινωνικής και ταξικής πάλης στην Ελλάδα εκφράστηκε μέσα από τις ταραχές και τις διαδηλώσεις για το ζήτημα των τροφίμων

κατά τη διάρκεια του πολέμου, τις κινητοποιήσεις για το ενοικιοστάσιο και ενάντια στην αισχροκέρδεια, και από οργανώσεις όπως η Αυτοβοήθεια των Καταναλωτών. Ήταν τέτοιο το ειδικό βάρος αυτού του τύπου των κινητοποιήσεων κατά τη δεκαετία του '20, που αργότερα θεωρητικοί θα μεμψιμοιρούσαν για την αποτυχία του ελληνικού εργατικού κινήματος να συγκροτηθεί γύρω από την έννοια της τάξης. Στον αντίποδα, όμως, έχει υποστηριχθεί, και μάλιστα με πειστικό τρόπο, πως οι κινητοποιήσεις για την ακρίβεια έπαιξαν έναν κρίσιμο ρόλο στη μετάβαση από τον λαό στην τάξη.[4] Η πολεμική δεκαετία 1912-1922 και η αυτοκτονία της Μεγάλης Ιδέας στα υψίπεδα της Ανατολίας διέρρηξαν τους δεσμούς των ελληνικών μικροαστικών και εργατικών στρωμάτων με τις πολιτικές ελίτ. Επί δεκαετίες πολιτικοί χώροι και φιγούρες διεκδικούσαν και κέρδιζαν τη λαϊκή υποστήριξη, επισείοντας τους κινδύνους της εδραίωσης των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, χωρίς όμως να διατυπώνουν παρά μία θολή, πατερναλιστική πολιτική πρόταση. Από τον Δηλιγιάννη μέχρι τον πρώιμο βενιζελισμό, η αντιπρόταση στον καπιταλισμό του *laissez-faire* κινούνταν ανάμεσα σε μια νοσταλγία για τη νυσταλέα αγροτική Ελλάδα στη χειρότερη και τον κρατικό παρεμβατισμό στην καλύτερη. Αντίθετα, οι κινητοποιήσεις της δεκαετίας του '20 έστρεψαν τα πυρά τους προς θεμελιώδεις παραδοχές της καπιταλιστικής οικονομίας. Πολύ πριν το ΚΚΕ αποκτήσει σοβαρή βάση ή ακουστούν οι πρώτες τουφεκιάδες των ανταρτών στα βουνά της Πίνδου, η ελληνική κοινωνία αμφισβητούσε ευθέως τον καπιταλισμό.

Τι σημαίνουν τα παραπάνω για τη συγκυρία που βιώνουμε σήμερα; Ίσως όχι και πολλά. Η καταθλιπτική σημερινή κατάσταση έρχεται να προστεθεί σε μία δεκαετία συνεχούς κοινωνικής αποσύνθεσης. Στην οικονομική κατάρρευση της λιτότητας προστέθηκε η συντριβή της αριστερής προοπτικής το 2015. Σαν αποτέλεσμα, η νεοφιλελεύθερη ρεβάνς της Νέας Δημοκρατίας δεν συναντά παρά σποραδική αντίσταση. Παράλληλα, οι αλλοτριωτικές τάσεις του νεοφιλευθερισμού (εξευγενισμός και ζωνοποίηση των αστικών κέντρων, παραγκωνισμός του χώρου εργασίας μέσω της τηλεργασίας) επιταχύνθηκαν και εντάθηκαν κατά την πανδημία. Η

ελληνική κοινωνία μοιάζει πια με τον βάτραχο στην κατσαρόλα που βράζει. Τίποτα δεν δείχνει ικανό να μας ωθήσει στο σωτήριο άλμα. Ίσως όμως τα πράγματα να μην και τόσο άραχλα, αν και οι διαφορές με άλλες εποχές είναι τεράστιες.

Οι σύγχρονες δυτικές αστικές δημοκρατίες, της Ελλάδας συμπεριλαμβανόμενης, βρίσκονται σε βαθύτατη κρίση, με τα πολιτικά κόμματα να αδυνατούν να ενσωματώσουν τεράστια τμήματα των κοινωνιών. Υπό αυτή την έννοια, το ζητούμενο δεν είναι διαλυθούν οι δεσμοί των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων με τους πολιτικούς τους εκπροσώπους, διότι σε μεγάλο βαθμό αυτοί οι δεσμοί πλέον δεν υφίστανται. Η συντριπτική αποτυχία του ΣΥΡΙΖΑ να αποκτήσει κοινωνικά ερείσματα είναι ενδεικτική· η εποχή των συνελεύσεων γειτονιάς –προσκειμένων στο ΠΑΣΟΚ– που ξεφύτρωναν σε όλα τα αστικά κέντρα έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί. Το δύσκολο πλέον είναι να πειστεί η κοινωνία να προτάξει πολιτικές λύσεις στα βασικά πολιτικά προβλήματα της καθημερινότητάς της. Κι εδώ αντιμετωπίζουμε μία ακόμα πρόκληση. Η απόδραση της οικονομίας από τα υπόλοιπα κοινωνικά πεδία έχει γίνει όχι απλώς κοινά αποδεκτή, αλλά δεν θεωρείται πρόβλημα καθαυτή. Η ελληνική κοινωνία μπορεί να αξιολογεί θετικά τόσο τον κρατικό παρεμβατισμό (στη βάση ενός φαντασιακού νεοκεϋνσιανισμού που έχει εκλαϊκευτεί από πολιτικούς σαν τον Γ. Βαρουφάκη) όσο και έννοιες όπως η ανταγωνιστικότητα ή η καινοτομία, χωρίς να διαβλέπει καμία αντίφαση.[5] Η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού δεν έχει απλώς ανατρέψει την χρυσή εποχή του μεταπολεμικού κεϋνσιανισμού, αλλά έχει διαμορφώσει έναν ανθρωπότυπο που έχει εγκολπωθεί τα κυριότερα διδάγματα μιας κοινωνίας της αγοράς. Αντίπαλον δέος άλλωστε δεν υφίσταται. Καινοτομία, κινητικότητα και επενδύσεις μαζί με μια δόση κοινωνικού κράτους και μερική χαλιναγώγηση του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού: Αυτό είναι πλέον το κοκτέιλ της σοσιαλδημοκρατίας, που ενσάρκωσε στο ελληνικό συγκείμενο το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ και ο ΣΥΡΙΖΑ, με τις απαραίτητες δόσεις πολιτικής ταυτοτήτων ο δεύτερος.[6]

Μπορεί όμως η σημερινή κρίση να βοηθήσει στη μεταστροφή της

κοινωνίας; Κατά την ταπεινή άποψη του γράφοντος, ναι. Σε αντίθεση με την πετρελαϊκή κρίση του 1973 ή ακόμη και τη συγκαιρινή κρίση της εφοδιαστικής αλυσίδας, η νέα κρίση που πυροδότησε η πανδημία και ενέτεινε η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία δεν εξηγείται με τρόπους που θα αφήσουν τον καπιταλισμό στο απυρόβλητο. Διότι απλούστατα η ζήτηση δεν ξεπερνά την προσφορά, με εξαίρεση κάποια πολύ συγκεκριμένα προϊόντα. Καμία ροή φυσικού αερίου δεν σταμάτησε, καμία αντλία δεν καίγεται σε κάποιο εξωτικό τοπίο της Μέσης Ανατολής. Η κρίση είναι αποτέλεσμα της ολότελης παράδοσης της κοινωνίας στις δυνάμεις της αγοράς, και όχι από κάποιο αόρατο χέρι, αλλά από τα ίδια τα κράτη, με πιο πρόσφατο το ελληνικό και την εντόπια εκδοχή του «χρηματιστηρίου της ενέργειας».[7] Δεν υπάρχει καμία εξωγενής δύναμη που να εμποδίζει την ομαλή αναπαραγωγή του κεφαλαίου, παρά ο ίδιος ο καπιταλισμός και οι περίφημες «αγορές». Κανένας δικτάτορας, κανένας απρόοπτος πόλεμος βάρβαρων πολέμαρχων ή κάποια αφελής λαϊκή επανάσταση – θεός φυλάξει. Οι κερδοσκοποί που σορτάρουν τις τιμές της ενέργειας στα χρηματιστήρια δεν αποτελούν μαύρο πρόβατο, όπως προσπάθησαν να μας πείσουν το μακρινό 2008, αλλά την κινητήρια δύναμη του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού. Θίγοντας αυτά τα ζητήματα, δεν μπορούμε παρά να θίξουμε τις ίδιες τις λειτουργίες της ελεύθερης αγοράς και του καπιταλισμού, ο οποίος ολομόναχος μπαίνει σε μια κρίση αναπαραγωγής, με τα κράτη να απεκδύονται ακόμη και τον ρυθμιστικό ρόλο που διεκδικούσαν κάποτε για τον εαυτό τους, περιοριζόμενα στην ενίσχυση της καταστολής, εγκαταλείποντας κάθε προσπάθεια ενσωμάτωσης των θιγόμενων στρωμάτων. Η ανάλυση της παρούσας συγκυρίας αναγκαστικά θα θέτει θεμελιώδη ζητήματα και θα αμφισβητεί θέσφατα της Πολιτικής Οικονομίας: θέλουμε εμπορευματοποίηση των πάντων; Και ακόμα παραπέρα: θέλουμε αξίες χρήσης ή αξίες ανταλλαγής;

Εντέλει, η απάντηση στη σημερινή συγκυρία μπορεί κάλλιστα να αποφύγει τη φενάκη των εκκλήσεων για κρατική παρέμβαση, στοχεύοντας απευθείας στην καρδιά του καπιταλιστικού κτήνους και του νεοφιλελεύθερου οικοδομήματος. Απονομιμοποιώντας την

κοινωνία της αγοράς και προτάσσοντας μια διαφορετική αντίληψη για τον ρόλο της οικονομίας στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Μια αντίληψη μακριά από τον οικονομισμό, ο οποίος διακατέχει ακόμη μεγάλα τμήματα της Αριστεράς, που θα αντλεί από επεξεργασίες οι οποίες λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το περιβαλλοντικό και κοινωνικό αδιέξοδο στο οποίο οδηγούμαστε. Ένα ενδεχόμενο κίνημα για την υπεράσπιση της κοινωνίας μπορεί να μετατραπεί σε κίνημα διεκδίκησης, εφόσον υπάρχει η σχετική βούληση. Το εάν αυτό το κίνημα θα υπάρξει ή όχι, υπερβαίνει προς το παρόν τις δυνατότητες όλων των μεμονωμένων πολιτικών χώρων. Ωστόσο, όταν ολόκληρα κοινωνικά στρώματα βρίσκονται αντιμέτωπα με τον κίνδυνο της οικονομικής εξόντωσης, όταν το απλούστατο δικαίωμα στην επιβίωση τίθεται υπό αμφισβήτηση, κάθε πολιτική κίνηση δεν μπορεί παρά να στοχεύει προς αυτή την κατεύθυνση.

[1] Temma Kaplan, «Female Consciousness and Collective Action: The Case of Barcelona, 1910-1918», στο *Journal of Women in Culture and Society*, τχ. 7/3, 1982, σ. 545-566.

[2] Barbara Alpern Engel, «Not by Bread Alone: Subsistence Riots in Russia during World War I», στο *The Journal of Modern History*, τχ. 69, 1997, σ. 696-721.

[3] Lundimatin, «Μπορεί η Μεσαία Τάξη να είναι Επαναστατική; Προς μία ψύχραιμη υπεράσπιση των Κίτρινων Γιλέκων», στο *Κίτρινα Γιλέκα. Συλλογή Κειμένων*, Βαβυλωνία, Αθήνα 2019, σ. 25-34.

[4] Nikos Potamianos, «The Discourse Against “Shameful Profiteering” in Greece 1914-1925: Notions of Exploitation, Anticapitalist Morality and the Concept of Moral Economy», στο Stefan Berger and Alexandra Przyrembel (επιμ.), *Moralizing Capitalism: Agents, Discourses and Practices of Capitalism and Anti-Capitalism in the Modern Age*, Palgrave MacMillan, Λονδίνο 2019, σ. 261.

[5] Τουλάχιστον αυτά τα πορίσματα κομίζει έρευνα του Ινστιτούτου Eteron, που δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα των*

Συντακτών. Σύνδεσμος ηλεκτρονικής πρόσβασης: https://www.efsyn.gr/politiki/332798_i-ellada-skotonei-ta-paidia-tis. Τελευταία ανάκτηση: 20.3.2022

[6] Η πολιτική πρόταση της σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας συμπυκνώνεται στο έργο του Ματιέ Πιγκάς, μεγαλοεπενδυτή και διευθυντικού στελέχους, γνωστού στη Γαλλία ως «κόκκινου [sic] τραπεζίτη»: Ματιέ Πιγκάς, *Επαναστάσεις*, Φερενίκη, Αθήνα 2012.

[7] Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα για το ζήτημα, η συνέντευξη του συνδικαλιστή της ΔΕΗ και μέλους του ΑΝΤΑΡΣΥΑ Αντώνη Δραγανίνου στο *Documento*. Σύνδεσμος ηλεκτρονικής πρόσβασης: <https://www.documentonews.gr/article/o-logariasmos-stoys-polloys-ta-yperkerdi-gia-toys-ligoys/>. Τελευταία ανάκτηση: 20.3.2020.

Το αφήγημα East Med και η απόπειρα συντήρησης του στάτους κβο στο Κυπριακό

του Γρηγόρη Ιωάννου*

Το αφήγημα του East Med, μετά και την υπογραφή της διακρατικής συμφωνίας Ελλάδας-Κυπριακής Δημοκρατίας και Ισραήλ στις 2/2/2020, μπήκε πλέον με τον πιο επίσημο τρόπο στο προσκήνιο σε σχέση με τα ενεργειακά και τους ανταγωνισμούς στην Ανατολική Μεσόγειο. Το ότι ο East Med είναι αυτή τη στιγμή, με τα δεδομένα που έχουμε μπροστά μας, ένα οικονομικά μη βιώσιμο πρότζεκτ δεν είναι το πιο σημαντικό ζήτημα. Ούτε οι τεχνικές δυσκολίες, το υψηλό κόστος κατασκευής, οι ανεπαρκείς ποσότητες φυσικού αερίου και η στόχευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων είναι κρίσιμες παράμετροι σε

πολιτικό επίπεδο. Αυτά τα δεδομένα που καθιστούν το όλο πρότζεκτ παράλογο και μη ρεαλιστικό, και που επισημαίνονται από τους πλείστους σοβαρούς αναλυτές, δεν επαρκούν να εξηγήσουν ούτε το τι είναι ο East Med ούτε το γιατί προωθείται.

Ο East Med δεν είναι ένα ενεργειακό πρότζεκτ, ούτε καν αυστηρώς ομιλούντες ένα γεωπολιτικό σχέδιο. Είναι πρώτα από όλα ένα αφήγημα που εξυπηρετεί πρόσκαιρα πολιτικά συμφέροντα των κυβερνήσεων Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας. Η ιδέα του East Med αναπτύχθηκε με υπόβαθρο την ένταση στις σχέσεις Τουρκίας και Ισραήλ στις αρχές της δεκαετίας του 2010 και την αυξανόμενη ένταση στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης που επέφερε το Ουκρανικό και το Συριακό. Με κάποια αρχική ενθάρρυνση από κύκλους στις ΗΠΑ και κάποια ευρωπαϊκά κονδύλια τέθηκε προς διερεύνηση η πιθανότητα ενός σεναρίου εναλλακτικής τροφοδότησης της Ευρώπης με φυσικό αέριο. Ενώ όμως η ένταση στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης και Τουρκίας-Ισραήλ αποκλιμακώθηκε σε κάποιο βαθμό τα τελευταία χρόνια, και ενώ η κλιματική αλλαγή σήμανε πλέον πλανητικό συναγερμό θέτοντας σε αμφισβήτηση την συνέχιση της χρήσης ορυκτών καυσίμων σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, αντί η σκέψη για ένα επιπρόσθετο αγωγό φυσικού αερίου να εγκαταλειφθεί, αντίθετα αναβαθμίστηκε ως το βασικό σενάριο.

Και για τις 3 κυβερνήσεις, Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδα, ο East Med αποτελεί μια επικοινωνιακή επιτυχία που τις βοηθά να ενισχύσουν την εικόνα τους στην κοινή γνώμη των χωρών τους και να μετατοπίσουν την προσοχή από τρέχοντα εσωτερικά ζητήματα.

Για την κυβέρνηση Νετανιάχου, τον γεωπολιτικά ισχυρό παίχτη, μοναδικό -εκ των 3 κρατών- ιδιοκτήτη ενός μικρού κοιτάσματος φυσικού αερίου και δημιουργό του όλου αφηγήματος, ένα σημαντικό ζήτημα είναι οι υποθέσεις διαφθοράς για τις οποίες ο Νετανιάχου βρίσκεται ήδη υπό δίωξη. Σε επίπεδο κράτους, το Ισραήλ θεωρεί ότι με τον East Med ως κεντρικό σενάριο θα

μπορέσει να διαχειριστεί πιο αποτελεσματικά την ανταγωνιστική του σχέση με την Τουρκία και φυσικά θα συνεχίσει την υφιστάμενη πολιτική αποκλεισμών και περιθωριοποίησης των Παλαιστινίων. Το ελληνικό κράτος από την άλλη, με σειρά ανοιχτών ζητημάτων με την Τουρκία τα οποία δεν τολμά να διαπραγματευτεί και να συμβιβαστεί με το γειτονικό της κράτος, βλέπει τα τελευταία χρόνια με αφορμή την επιδείνωση των σχέσεων Τουρκίας – Δύσης ευκαιρίες μεταβολής των συσχετισμών στην περιοχή. Το αφήγημα του East Med ανεβάζει τους τόνους και λειτουργεί έτσι αποτρεπτικά στην προοπτική διαπραγμάτευσης συμβιβαστικών λύσεων στα ελληνοτουρκικά. Κλειδί στο να μην εξομαλυνθούν οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις παραμένει βέβαια η διατήρηση του Κυπριακού άλυτου.

Η κυβέρνηση Αναστασιάδη, παρά το ότι άφησε να νοηθεί μετά την εκλογή Ακιντζί στην ηγεσία της τουρκοκυπριακής κοινότητας το 2015 ότι θα μπορούσε να προχωρήσει σε λύση του Κυπριακού, ήδη από το τέλος του 2016 απέκλεισε εμφαντικά αυτή την προοπτική οδηγώντας σε κατάρρευση τις συνομιλίες και από τότε κάνει ό,τι είναι δυνατόν για να θάψει την όποια πιθανότητα προς αυτή την κατεύθυνση. Πέρα από τον μικρο-μεγαλισμό που διαχρονικά διέπει τους σχεδιασμούς της ελληνοκυπριακής ελίτ που μονοπωλεί την εξουσία στην Κυπριακή Δημοκρατία, το αφήγημα του East Med λειτουργεί και ως νομιμοποιητικός μηχανισμός για την συντήρηση του στάτους κβο στο Κυπριακό. Ενώ το φυσικό αέριο υποτίθεται θα λειτουργούσε ως καταλύτης για μια συμβιβαστική λύση στο Κυπριακό όπως λεγόταν στις αρχές της δεκαετίας του 2010, σήμερα μετατράπηκε σε εργαλείο παρεμπόδισης της. Μάλιστα ο Νίκος Αναστασιάδης έφτασε να δηλώνει σε δημοσιογραφική διάσκεψη (6/11/2018) ότι οι Τουρκοκύπριοι θα μπορούσαν να μπλοκάρουν τον East Med και άρα δεν θα έπρεπε να απαιτείται η θετική τ/κ ψήφος σε επίπεδο ομοσπονδιακής κυβέρνησης μιας Ενωμένης Κύπρου. Αυτό, πέραν από αμφισβήτηση της πολιτικής ισότητας των δυο κοινοτήτων στην λήψη αποφάσεων πάνω στην οποία κτίστηκε η Κυπριακή Δημοκρατία το 1959 και πάνω στην οποία θα εδραζόταν και η επανίδρυση της ως ομοσπονδία, υποδήλωσε και κάτι άλλο: ότι η διαχείριση του φυσικού αερίου

στην περιοχή γύρω από την Κύπρο δεν αφορά τους Τουρκοκυπρίους.

Η διατήρηση του στάτους κβο στο Κυπριακό όμως, η οποία εξυπηρετείται με την ένταση που συνοδεύει τους ανταγωνισμούς για τα ενεργειακά στην Ανατολική Μεσόγειο τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά σε επίπεδο ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης, δεν είναι απλά υπόθεση των ελληνοκυπρίων.

Η Τουρκία έχει και την στρατιωτική ισχύ και την διεθνή πολιτική κατανόηση και επαρκή νομικά ερείσματα με τα οποία μπορεί να μεταβάλει καταστάσεις στην Κύπρο και να αντιμετωπίσει απόπειρες αποκλεισμού της από το ενεργειακό παιχνίδι στην Ανατολική Μεσόγειο. Ήδη από τις αρχές του 2018 έχει ουσιαστικά μπλοκάρει το ενεργειακό πρόγραμμα της Κυπριακής Δημοκρατίας με την εκδίωξη της Ιταλικής εταιρείας ENI από αδειοδοτημένο οικόπεδο στα νοτιοανατολικά της Κύπρου ενώ το 2019 προχώρησε σε δική της γεώτρηση στα νοτιοδυτικά της Κύπρου με σχεδόν ανύπαρκτες διεθνείς αντιδράσεις. Η Τουρκία πέραν από μεγάλη χώρα με μεγάλο πληθυσμό και μεγάλη ακτογραμμή είναι επίσης σήμερα μια ενισχυμένη περιφερειακή δύναμη και αυτό τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης. Το «στρίμωγμα της Τουρκίας» που υπονοείται ή λέγεται στη δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα και στην ελληνοκυπριακή κοινότητα μπερδεύει την επιθυμία με την πραγματικότητα. Στην ουσία το αφήγημα του East Med, ως ρητή δήλωση παράκαμψης της Τουρκίας από τα ενεργειακά της περιοχής, ουσιαστικά σηκώνει τον πήχη του ανταγωνισμού και διευρύνει το εύρος του διεθνώς κατανοητού ή ανεχτού πεδίου δράσης της Τουρκίας.

Το αφήγημα του East Med με άλλα λόγια είναι ένας τυχοδιωκτισμός που κουβαλά το ρίσκο της στρατιωτικής έντασης, μέσα από την κούρσα εξοπλισμών που υποθάλπει, χωρίς να ενέχει καμιά θετική προοπτική. Αν η εξόρυξη των υδρογονανθράκων απειλεί το περιβάλλον, η στρατιωτικοποίηση των ανταγωνισμών βάζει και την πολεμική σύρραξη στο φόντο. Ο κίνδυνος αφορά όλους τους λαούς της περιοχής αν δεν υπάρξουν ανατροπές στους υφιστάμενους σχεδιασμούς. Η Κύπρος, σε τέτοια περίπτωση λόγω

εύθραυστων ισορροπιών, ιστορίας και γεωγραφίας θα βρεθεί στο μάτι του κυκλώνα.

*Ο Γρηγόρης Ιωάννου είναι πολιτικός κοινωνιολόγος και συγγραφέας του βιβλίου «ο Ντενκτάς στον νότο: η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά», Εκδόσεις Ψηφίδες 2019.

Να ουρλιάξεις δυνατά όταν ξανακούσεις για πράσινη ανάπτυξη!

Γιώργος Κτενάς

Ο λόγος που η ποίηση διεισδύει στο αναγνωστικό κοινό, είναι τα ελλειπτικά της νοήματα. Ο αναγνώστης δίνει την ερμηνεία που θέλει στους στίχους, χωρίς αυτή να ταυτίζεται με άλλου αναγνώστη ή ακόμα και του δημιουργού. Κι εδώ έχουν ενδιαφέρον δύο λόγια για την ποίηση των Ινδιάνων, που την τυλίγει ένας εκλεκτικός θρησκευτικός ρομαντισμός και συνδέεται με τη μάνα γη και τον πατέρα ουρανό. Με τη σύγχρονη ελληνική λαϊκή ρήση «Δεν μας ανήκει τίποτα, είναι όλα δανεικά από τα παιδιά μας», να συμπίπτει με τη διατύπωση της ινδιάνικης ποίησης «Δεν έχουμε τίποτα, δανειστήκαμε τα πάντα από το μέλλον».

Σε ένα «καταραμένο» βιβλίο τού '60 στην Αμερική, την «Τριστέσσα», ο Τζακ Κέρουακ δόμησε το πορτραίτο μίας νεαρής Ινδιάνας που ζει στο Μεξικό, βουτηγμένη στα ναρκωτικά. Και σε εκείνη, όμως, κυριαρχεί ο θρησκευτικός ρομαντισμός: «Ο Κύριός μου με πληρώνει περισσότερο. Δίιινω ό,τι έχω στον φίλο μου, κι αααν αυτός δεν πληρώνει εμένα, ο Κύριός μου πληρώνει εμένα περισσότερο».

Με τον Κέρουακ να συμπληρώνει: «Ω, Κύριε, γιατί το έκανες αυτό στους σκλάβους αγγέλους σου. Μας έδωσες τον αηδιαστικό κουρελή και κάλπη κόσμο των ηλιθίων, των ληστών και του θανάτου. Δεν μπορούσες να βρεις έναν μελαγχολικό Παράδεισο, όπου όλα θα ήταν χαρούμενα; Είσαι Μαζοχιστής, Κύριε, είσαι Παγερός και Αδιάφορος, είσαι Μισάνθρωπος;»

Τον κόσμο που κατέλαβαν οι ηλίθιοι, οι ληστές και ο θάνατος διαχειριζόμαστε σήμερα και, σύμφωνα με τους Ινδιάνους, θα παραδώσουμε στους επόμενους. Και είναι πολύ ανησυχητικά τα στοιχεία που υπάρχουν με τον άνθρωπο επικυρίαρχο στη Γη, όταν κάθε μία εκ των τριών τελευταίων δεκαετιών είναι θερμότερη της προηγούμενης. Οι συγκεντρώσεις άνθρακα αυξήθηκαν κατά 40% από τη βιομηχανική εποχή, ενώ ο πλανήτης είναι θερμότερος κατά 0,7ο C από το 1950, όταν θα έπρεπε να ήταν μόλις 0,1ο C. Με την κλιματική αλλαγή να έχει επηρεάσει τον παγκόσμιο υδάτινο χάρτη, υπερθερμαίνοντας ατμόσφαιρα και ωκεανούς. Και εδώ μπαίνει η δική μας ευθύνη. Καλές οι διεθνείς περιβαντολογικές συμβάσεις και συμφωνίες, αλλά ας αρχίσουμε από αυτά που είναι του χεριού μας: Να κλείνουμε το φως στο άδειο δωμάτιο ή να χρησιμοποιούμε με μέτρο το νερό.

Είμαστε η βάση του καπιταλιστικού οικοδομήματος και καταναλώνουμε περισσότερα από όσα χρειαζόμαστε. Το πρόταγμα της πλασματικής αφθονίας, ντυμένο με το κοστούμι της πιστωτικής οικονομίας, οδηγεί στην κατασπατάληση τεράστιων ποσοτήτων φυσικών πόρων. Που δεν αναπληρώνονται αλλά, αντίθετα, κατασπαταλούνται περισσότεροι για να αλλάξουν μορφή ορισμένα αντικείμενα (τα περισσότερα είναι εξαρχής άχρηστα): αυτά που ρίχνουμε στους μπλε κάδους. Αυτή τη ρηχή και συστημική προσέγγιση ανακύκλωσης, την ονομάζουν με θράσος οικολογική συνείδηση.

Αλλά να δούμε το τεράστιο πρόβλημα του περιβάλλοντος και σε κλίμακα μακρόκοσμου:

Όταν υπάρχουν στοιβαγμένοι στο κέντρο της Αθήνας δεκάδες Μπαγκλαντεσιανοί μετανάστες, πιστεύουμε ότι παράτησαν τα

σπίτια τους για να κάνουν διακοπές; Να αποδομήσουμε το επιχείρημα: Οι επιστήμονες θεωρούν το Μπαγκλαντές σημείο μηδέν της κλιματικής αλλαγής, με τη στάθμη της θάλασσας να ανεβαίνει και να βυθίζει τη χώρα. Ήδη στην πρωτεύουσα κυκλοφορούν με βάρκες. Περίπου 20 εκ. περιβαλλοντικοί πρόσφυγες θα εγκαταλείψουν το Μπαγκλαντές στα επόμενα 25 χρόνια, προς κάθε γωνιά της Γης. Και για αυτή την τεράστια μεταναστευτική ροή έχει ευθύνη όλος ο υπόλοιπος πλανήτης, πλην εκείνων που φεύγουν από τα σπίτια τους.

Σήμερα περισσότερο από ποτέ υπάρχει η ανάγκη να δοθεί ένα ξεκάθαρο πρόταγμα ενάντια στον οικονομισμό της καπιταλιστικής ανάπτυξης, που θα χειραφετεί και θα αυξάνει τη λαϊκή συνειδητότητα. Από τις εξορύξεις στην Ήπειρο, στη Χαλκιδική, στην Κρήτη και τις ΒΑΠΕ που έχει γεμίσει ο τόπος, μέχρι τις καλλιέργειες μικρής κλίμακας και την ανάδειξη των οφελών της τοποφαγίας και της αγροτικής αυτάρκειας, που οδηγούν στην τοποφιλία και την αυτάρκεια ως νέο τρόπο ζωής. Η προσέγγιση και ο σεβασμός της φύσης είναι οργανικό μέρος ευρύτερης της φιλοσοφικής πραγματικότητας. Με οριζόντια και τοπικά προτάγματα οικολογικής ανάλυσης και πράξης που έχουν αναδυθεί από την ίδια την κοινωνία, ταυτίζοντας την οικολογία με έναν διαφορετικό τρόπο ζωής.

Αλλά και με την ίδια την επαναστατική κατεύθυνση προς την ελευθερία, μακριά από τη γραφειοκρατία του lifestyle οικολογικού περιεχομένου. Η προσανατολισμένη κοινωνική οικολογική ανάλυση και πρακτική χρειάζεται πολλαπλασιαστικά νέα προτάγματα και όχι γενικόλογες κυβερνητικές δεσμεύσεις.

Για αυτό είναι καλό να έχουμε δυνατή φωνή και να ουρλιάξουμε από αγανάκτηση όταν ξανακούσουμε για πράσινη ανάπτυξη, από εκείνους που δημιουργούν ιδιωτικές ΑΟΖ για τις πολυεθνικές.

Κι αυτόν τον Αύγουστο στη Μεσοχώρα για τη Διάσωση του Αχελώου 10-11/08

Μεσοχώρα – Αχελώος SOS

Πανελλαδικό δίκτυο για τη διάσωση της Μεσοχώρας και του Αχελώου

35 χρόνια:

- αγώνα για τη διάσωση της Μεσοχώρας και του Αχελώου
- ομηρίας των Μεσοχωριτών
- παλινωδίας της ΔΕΗ και των εναλλασσόμενων κυβερνήσεων για τη δικαιολόγηση ενός αδικαιολόγητου έργου.

Κάλεσμα στις καλοκαιρινές δραστηριότητες στη Μεσοχώρα:

Το φράγμα της Μεσοχώρας αποτέλεσε μέρος μιας πολιτικής απόφασης, που στην εποχή της -τη δεκαετία του 1980-, εξασφάλιζε το γόητρο της κυβέρνησης Ανδρέα Παπανδρέου, όταν ακόμη τα φαραωνικά έργα εκτόξευαν το εκλογικό χρηματιστήριο. Το φράγμα της Μεσοχώρας αποτελούσε έργο κεφαλής της πολυταγμένης εκτροπής του Αχελώου.

Ένας ανυποχώρητος αγώνας των Μεσοχωριτών ξεκίνησε τότε εμποδίζοντας, στην πράξη, την κατασκευή του έργου και κερδίζοντας, ταυτόχρονα, στο Συμβούλιο της Επικρατείας -με τη συνδρομή φορέων της Αιτωλοακαρνανίας και οικολογικών οργανώσεων- αλλεπάλληλες φορές τη δικαστική ακύρωσή του. Με σκληρή καταστολή, όμως, και νομοθετικά πραξικοπήματα μπόρεσαν ΔΕΗ και κυβερνήσεις να χτίσουν το φράγμα, χωρίς όμως να καταφέρουν να νομιμοποιήσουν την εκτροπή του Αχελώου.

Μετά τις πολλές μεταλλαγές που υπέστη στο διάστημα τεσσάρων δεκαετιών ο σκοπός των έργων στον άνω ρου του Αχελώου, σήμερα αντιμετωπίζουμε την περιβαλλοντική αδειοδότηση του φράγματος

της Μεσοχώρας ως -ανεξάρτητου από την εκτροπή- έργο καθαρά ενεργειακού σκοπού. Κανέναν, όμως, δεν μπορούν να κοροϊδέψουν. Η πρόθεση για αποπεράτωση του φράγματος της Συκιάς και η συντήρηση της σήραγγας εκτροπής του Αχελώου αποκαλύπτουν την κρυφή απόφαση για την τμηματική της ολοκλήρωση. Βάφτισαν «πράσινο» ένα τεράστιο υδοηλεκτρικό φράγμα, το οποίο γίνεται ταφόπλακα του τελευταίου άγριου κομματιού του Αχελώου, αφού από τη Μεσοχώρα και κάτω ο «θεός» ποταμός έχει εγκιβωτιστεί από αλληπάλληλα φράγματα στα Κρεμαστά, στο Καστράκι, στο Στράτο και στον Ταυρωπό.

Οι βίαιες και εκτεταμένες ανακατατάξεις στον τομέα της ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των φαραωνικών σχεδίων για εξόρυξη υδρογονανθράκων, δείχνουν πολύ καθαρά ότι ο έλεγχος του τομέα της διαχείρισης της ενέργειας και του νερού αποτελούν βασικό πεδίο δραστηριότητας των κεφαλαιουχικών λόμπι και των υποτακτικών τους κυβερνήσεων.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον -και ενώ εκκρεμεί η απόφαση του ΣτΕ για την νέα προσφυγή του Συνδέσμου Κατακλυζομένων Μεσοχώρας-, ο αγώνας για να πέσει το φράγμα της ντροπής συνεχίζεται. Κι αυτό το καλοκαίρι, θα βρεθούμε ξανά στην κοίτη του ποταμού για ελεύθερο κάμπινγκ, στην πλατεία του χωριού για τη λαϊκή συνέλευση Μεσοχωριτών και αλληλέγγυων και θα διαδηλώσουμε για μια ακόμη φορά στη στέψη του φράγματος, με τα ΜΑΤ να φυλάνε τσιμέντα:

Σάββατο 10 Αυγούστου:

8 μ.μ. Συνέλευση στην πλατεία της Μεσοχώρας.

Κυριακή 11 Αυγούστου:

12 μ. Πορεία στο φράγμα της Μεσοχώρας,

9 μ.μ. Προβολή της νέας ταινίας του Δημήτρη Κουτσιαμπασάκου «Ο Ηρακλής, ο Αχελώος και η Μεσοχώρα».

Η Βόρεια Ελλάδα ως ενεργειακός κόμβος (audio)

Παρακάτω το ηχητικό της εκδήλωσης-συζήτησης: “Η Βόρεια Ελλάδα ως ενεργειακός κόμβος: Τα σχέδια κράτους-εταιρειών και οι επιπτώσεις των αγωγών στις τοπικές κοινωνίες”.

Εισηγήσεις:

Σύντροφος από το Αυτόνομο Στέκι Καβάλας

Αντιεξουσιαστική Κίνηση Κομοτηνής

Η εκδήλωση έλαβε χώρα την Κυριακή 03/03/19 στον Ελεύθερο Κοινωνικό Adelante στην Κομοτηνή.

Ιθαγενείς & Καθρεφτάκια στον 21ο αιώνα: Ιστορίες από το Μεξικό μέχρι την Ήπειρο

Ιστορία πρώτη

Η νέα αριστερή κυβέρνηση του Andrés Manuel López Obrador στο Μεξικό απειλεί την ίδια την ύπαρξη της ζαπατιστικής αυτονομίας και των ιθαγενικών κοινοτήτων, την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά των Μάγιας, ένα περιβάλλον απίστευτης βιοποικιλότητας και ύψιστης σημασίας για τη φυσική ισορροπία σε ένα μεγάλο τμήμα της χώρας. Προχωρά στην επιβολή αναπτυξιακών προγραμμάτων όπως ο σιδηρόδρομος «Το Τρένο Μάγια», ο βιομηχανικός διάδρομος Corredor Transístmico (που προϋποθέτει την ένωση Ατλαντικού – Ειρηνικού μέσω ενός μεγάλου αυτοκινητόδρομου) και το PROARBOL (σχέδιο δενδροφύτευσης ενός

εκατομμυρίου εκταρίων της ζούγκλας Λακαντόνα με χωροκατακτητικά και εμπορεύσιμα δέντρα). Πρόκειται για προγράμματα που για τους ζαπατιστικούς και ιθαγενείς λαούς σημαίνουν αρπαγή της γης τους, λεηλασία της με σκοπό το κέρδος, καταστροφή των δομών τους, επιστροφή στην προηγούμενη «τάξη πραγμάτων» και θάνατο.

Αυτή η άγρια επέλαση της καπιταλιστικής Λερναίας Ύδρας –στην πρώτη φάση της– ενδύεται τον μανδύα της προόδου, της ανάπτυξης και της καταπολέμησης της φτώχειας, χρησιμοποιεί «δημοκρατικά» μέσα όπως οι διαβουλεύσεις και τα δημοψηφίσματα σε μια απόπειρα χειραγώγησης του λαού, επιδιώκοντας στην ουσία, μέσω της ψήφου του, να νομιμοποιήσει τους σχεδιασμούς της. Με τελετουργικά -υπό το άπλετο φως της δημοσιότητας- παρωδεί και ευτελίζει τις ιθαγενικές παραδόσεις.

Οι καμπάνιες που ενορχηστρώνονται στηρίζουν τη ρητορική τους στο κούφιο ενδιαφέρον του κράτους για τις πιο υποβαθμισμένες περιοχές της χώρας, τάζοντας προσχηματικά ευημερία και αποσιωπώντας τις πραγματικές σκοπιμότητες τέτοιων γιγαντιαίων «επιχειρήσεων», που σε κανένα μέρος του πλανήτη δεν σχεδιάστηκαν παρά μόνο για τα κέρδη του μεγάλου υπερεθνικού κεφαλαίου. Από κοντά, «πρόθυμα» ΜΜΕ και τα απαραίτητα για τη «βρωμοδουλειά» think tank που με τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης επιδίδονται σε μια εκστρατεία κατασυκοφάντησης, απαξίωσης, πολιτικής και ηθικής απομόνωσης του αγώνα και των οργάνων των Ζαπατίστας. Φυσικά δεν λείπουν οι «παραδοσιακές» και δοκιμασμένες μέθοδοι που περιλαμβάνουν από επιθέσεις παραστρατιωτικών ομάδων μέχρι ευθείες απειλές χρήσης των στρατιωτικών δυνάμεων και της εθνοφυλακής σε συνθήκες τεχνητής έντασης οι οποίες, ως γνωστόν, καθιστούν «αναγκαία» την παρέμβαση του κράτους.

Η απάντηση του EZLN δια στόματος του εκπροσώπου του, του Εξεγερμένου Υποδιοικητή Moisés, είναι ξεκάθαρη και ανυποχώρητη: «Δεν θα παραδοθούμε». Απευθυνόμενος -κατά τον εορτασμό της 25^{ης} επετείου από την έναρξη του πολέμου ενάντια

στη λήθη- στις χιλιάδες εξεγερμένες και εξεγερμένες πολιτοφύλακες, στις ζαπατιστικές βάσεις στήριξης, στις ζαπατιστικές αρχές και στους διοικητές και στις διοικήτριες προειδοποίησε τον νέο διαχειριστή του «τσιφλικιού» και το κόμμα του: «Μόνοι θα υπερασπιστούμε ό, τι έχουμε χτίσει, ακόμα κι αν χρειαστεί να πολεμήσουμε».

Οι Ζαπατίστας επαναλαμβάνουν: «Όσο κι αν προσπαθήσουν να μας ταπεινώσουν με τις κατασταλτικές τους δυνάμεις, όπως την εθνοφυλακή, δεν θα πάψουμε να υπερασπιζόμαστε τη μάνα γη, γιατί σε αυτή γεννηθήκαμε, σε αυτή ζούμε και εκεί θα πεθάνουμε. Και να ξέρουν ότι σε αυτά τα εδάφη των εξεγερμένων αντρών και γυναικών δεν παραδινόμαστε, δεν ξεπουλιόμαστε, δεν υποτασσόμαστε και, κυρίως, δεν προδίδουμε το αίμα, τη ζωή και τον θάνατο των συντρόφων που έπεσαν στον αγώνα». (Παράνομη Επαναστατική Ιθαγενική Επιτροπή, 31 Δεκέμβρη 2018).

Ιστορία δεύτερη

Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ (Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς) συμφώνησε με μεγάλους ενεργειακούς ομίλους σε ένα γιγαντιαίο πρόγραμμα εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου: το 1/3 της στεριάς και της θάλασσας της χώρας χαρακτηρίστηκε εύγλωττα «οικόπεδα», και αυτά παραχωρήθηκαν στις εταιρείες μέσω μακροχρόνιων συμβάσεων, που περιλαμβάνουν πριν την ίδια τη διαδικασία μια σειρά ερευνητικών γεωτρήσεων ο σχεδιασμός των οποίων προβλέπεται να ολοκληρωθεί μέσα στο 2019. Έτσι, ξεκίνησαν οι ερευνητικές γεωτρήσεις στην Ήπειρο για να ακολουθήσει η Αιτωλοακαρνανία, η ΒΔ Πελοπόννησος, το Κατάκολο, ο δυτικός Πατραϊκός, το Ιόνιο και οι θάλασσες νότια και νοτιοδυτικά της Κρήτης.

Η ρητορική, και στην περίπτωση αυτή, αφορά την «επόμενη μέρα», τη «μεταμνημονιακή» Ελλάδα που –μέσα από «πράσινες» πολιτικές– προστατεύει το περιβάλλον προνοώντας για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της με τους φιλικούς προς αυτό σχεδιασμούς της. Με όχημα την ανάπτυξη «αναβαθμίζει» τον γεωπολιτικό της ρόλο, κερδίζει θέση-κλειδί για τον έλεγχο ενεργειακών πόρων

και δρόμων και προφανώς ως αριστερός διαχειριστής της εξουσίας θα μεριμνήσει ώστε κάποια από τα οικονομικά οφέλη (αμφίβολου ύψους μισθώματα και φόροι) που θα προκύψουν να φτάσουν και στην κοινωνία... Μέχρι τότε νέες θέσεις εργασίας (γενικώς) και μπόλικη εθνική περηφάνια (ειδικώς) για το χώμα που πατάμε και τη θάλασσα που μας περιβάλλει και τους μάνατζερ που ως κυβερνήσεις δημοκρατικά εκλεγμένες τα λανσάρουν στη διεθνή οικονομική (και όχι μόνο) πιάτσα.

Πίσω από τα καθρεφτάκια η γυμνή αλήθεια: διεθνείς έρευνες και στατιστικές σε ανάλογες περιπτώσεις αποκαλύπτουν υποβάθμιση του περιβάλλοντος και -συναφείς με αυτήν την εξέλιξη- ασθένειες, οικονομικό μαρασμό από την καταστροφή παραδοσιακών κλάδων ανθρώπινης δραστηριότητας (γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, αλιεία, τουρισμός) και την απώλεια των συνδεδεμένων με αυτές θέσεων εργασίας, κύματα μετανάστευσης. Στις συνήθειες «παράπλευρες απώλειες» (τοξικά αέρια και απόβλητα, ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα και του νερού των θαλασσών, αποψίλωση δασών, βίαιη παρέμβαση στο φυσικό ανάγλυφο των περιοχών και αποψίλωση των δασών με ό, τι αυτό συνεπάγεται, ενίσχυση της σεισμικής δραστηριότητας σε περιοχές με ήδη υψηλή σεισμικότητα) προστίθεται αναπόφευκτα και ο αυξημένος κίνδυνος «ατυχημάτων» κατά τις εξορύξεις, με επιπτώσεις που στην πλειονότητά τους είναι μη αναστρέψιμες για το περιβάλλον.

Οι δείκτες ανεργίας, οικονομικής ανισότητας, διαφθοράς και βίας καταδεικνύουν την αποσάρθρωση του κοινωνικού ιστού και η δημοκρατία σε τέτοιες συνθήκες, ως είθισται, τα μαζεύει και πάει αλλού, στη δική μας περίπτωση μακριά «από τη χώρα που τη γέννησε».

Οι πρώτες μαζικές αντιστάσεις των κατοίκων στα δικά μας «οικόπεδα» συνοδεύονται από ένταση της προπαγάνδας της άλλης πλευράς αλλά και συστηματική απόπειρα εξαγορασμού συνειδήσεων μέσω της απεύθυνσης σε αυτοδιοικητικούς θεσμούς και τοπικούς φορείς (χορηγίες σε φεστιβάλ, εκδηλώσεις και πολιτιστικές δραστηριότητες, διανομή σχολικού υλικού σε φτωχούς μαθητές...).

Και για να μην ξεχνιόμαστε, υπάρχουν πάντα και οι πατροπαράδοτες μέθοδοι στοχοποίησης και εκφοβισμού ανθρώπων από τις τοπικές κοινωνίες που δεν εθελουφλούν, δεν επαναπαύονται, δεν εξαγοράζονται, αλλά εναντιώνονται συλλογικά και με διαφανείς δημοκρατικές διαδικασίες.

Είναι άλλωστε χαρακτηριστική η περίπτωση του περιφερειάρχη Ηπείρου Α. Καχριμάνη στη διάρκεια διαμαρτυρίας συλλογικοτήτων σχετικά με συμβάντα παρενόχλησης και εκφοβισμού από κράτος και εταιρείες: αρχικά αρνήθηκε οποιαδήποτε ευθύνη για τα περιστατικά (παραμένει ατυχής σύμπτωση το γεγονός ότι με την επίσημη ιδιότητά του έχει γνωμοδοτήσει υπέρ της εκμετάλλευσης). Ωστόσο, στη συνέχεια της αντιπαράθεσης δήλωσε ότι «οι έρευνες γίνονται για το καλό της πατρίδος», ότι οι διαμαρτυρόμενοι «δεν είναι πολίτες, δεν είναι τίποτα» και ότι εργάζονται για «ξένα συμφέροντα». Και έτσι είναι: εκεί που αρχίζουν τα συμφέροντα της εταιρείας, τελειώνουν όχι μόνο τα συμφέροντα αλλά και τα δικαιώματα των κατοίκων.

Οι «από κάτω» και των δύο ιστοριών γνωρίζουμε ότι η επίθεση του καπιταλισμού στη φύση και στην ανθρωπότητα δεν έχει σύνορα: από τις Σκουριές μέχρι τη Λευκίμμη, από την Ήπειρο και το Ιόνιο μέχρι τις Κυκλάδες και την Κρήτη, οι συλλογικοί αγώνες μάς συνδέουν διατρέχοντας την απόσταση που μας χωρίζει από τους εξεγερμένους της Τσιάπας. Ο αγώνας για γη και ελευθερία είναι κοινός και η πιο αποτελεσματική αλληλεγγύη είναι η διάχυση των αντιστάσεων σε όποιο μέρος της γης πατάνε τα πόδια των αντιστεκόμενων αξιοπρεπών ανθρώπων.

Δεν σωπαίνουμε, δεν συναινούμε, είμαστε απέναντί τους!

Αυτή είναι η βούλησή μας, αυτή και η απόφασή μας.

ΟΙ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΙ, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΕΣ!

ΠΗΓΗ

Ενέργεια για τι και για ποιον;

Τάσος Κεφαλάς

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επανέναρξη

των έργων στον άνω ρου του Αχελώου με ενεργειακό μανδύα, ερευνητικές γεωτρήσεις

για υδρογονάνθρακες στην Ήπειρο και αλλού, διασυνδέσεις νησιών του Αιγαίου και

«μικρή» ηλεκτρική διασύνδεση Κρήτης-Πελοποννήσου, ένταση της δραστηριότητας

εγκατάστασης βιομηχανικών ΑΠΕ, πώληση λιγνιτικών ή και Υ/Η μονάδων της ΔΕΗ,

σχέδιο Μυτιληναίου για τρίτη μονάδα φυσικού αερίου στην Αντίκυρα Βοιωτίας,

αγωγός TAP, ηλεκτρική διασύνδεση και νέος αγωγός φυσικού αερίου (Μ. Ανατολή –

Κύπρος – Κρήτη – Ηπειρωτική Ελλάδα – Ευρώπη), ριζική αναδιάρθρωση του

νομοθετικού πλαισίου και της αγοράς ενέργειας. Είναι μερικές μόνο από τις

μικρές και μεγάλες ψηφίδες, που συνθέτουν το ενεργειακό τοπίο του σήμερα. Με

την κινηματική αντίδραση να μην μπορεί, συνήθως, να υπερβεί ιδιαίτερες τοπικές

– θεματικές – ιδεολογικές προσεγγίσεις ή να εγκλωβίζεται στο δίλημμα «ορυκτά

κάυσιμα ή πράσινη ανάπτυξη», η ανάπτυξη μιας γενικευμένης

συζήτησης για τα ενεργειακά είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία.

Τι

θα μπορούσε, όμως, να είναι ζητούμενο σε έναν τέτοιο δημόσιο διάλογο, που να είναι ουσιαστικά χρήσιμο, ανεξάρτητα από την έκβαση των επιμέρους «μαχών»; Σε πρώτο επίπεδο, αναζητούμε τους λόγους που εξηγούν τις κυρίαρχες πολιτικές στον τομέα της ενέργειας και, ιδιαίτερα, τη διασύνδεσή τους με το αφήγημα της ανάπτυξης. Έμμεσα, όμως, ψηλαφούμε τους βασικούς στόχους μιας εναλλακτικής πολιτικής και προσπαθούμε να περιγράψουμε το τοπίο, μέσα από το οποίο αυτή μπορεί, από αόριστη ιδέα, να γίνει πράξη.

Β. ΠΟΙΟΣ ΣΧΕΔΙΑΖΕΙ ΤΙ; Η ΚΙΝΗΤΗΡΙΑ ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝΤΑΙ

Είναι

προφανές ότι μια τέτοια διερεύνηση δεν μπορεί να είναι ουσιαστική αν δεν συνυπολογίσει τους βασικούς παράγοντες, που καθόρισαν τις εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας στη χώρα μας, ιδιαίτερα τις δύο τελευταίες δεκαετίες των ραγδαίων αλλαγών. Οπότε, δεν είναι άσκοπο να θυμίσουμε ότι μακροχρόνιος εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός –εγκεκριμένος σύμφωνα με τις προβλέψεις του ν. 2773/1999, άρθρο 3– δεν υπήρξε ποτέ ως σήμερα. Στη θέση του υπήρξαν επιμέρους στοχεύσεις (κυρίως, «πριμοδότησης» μιας ανεξέλεγκτης διείσδυσης των ΑΠΕ) και περιοδικές εκθέσεις περιγραφής της κατάστασης και εξέτασης σεναρίων, που ποτέ δεν πήραν τη μορφή ενός συνεκτικού και δεσμευτικού σχεδίου. Αν και δεν υπάρχουν

αυταπάτες ως προς τον χαρακτήρα και την κατεύθυνση που θα είχε ένας τέτοιος εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός, είναι σαφές ότι το πεδίο προσφέρθηκε –σκόπιμα– «καθαρό» για μια ανεμπόδιστη διαμόρφωση από άλλους «εξωγενείς» παράγοντες.

Οι

παράγοντες αυτοί ήταν και είναι, ουσιαστικά, δύο:

- Ο πρώτος, η **πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, με ένα πλέγμα οδηγιών και σκληρών ρυθμίσεων για τη λεγόμενη «απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας» –διανθισμένη με ορισμένα μέτρα για την «αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής»–, πολιτική που αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της θέσης της Ευρώπης και, ιδιαίτερα, των βιομηχανικών χωρών της, στο πλαίσιο του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού.
- Ο δεύτερος, οι **επιδιώξεις των οικονομικών ομίλων που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα**, από τους οποίους δεν πρέπει να εξαιρέσουμε την –παλιότερα αμιγώς κρατική και σήμερα μερικώς ιδιωτικοποιημένη– ΔΕΗ, που διαγκωνίζονται μεταξύ τους για τη διασφάλιση πλεονεκτημάτων, τόσο στην παραγωγή, όσο και στην εμπορία ενέργειας.

Γ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Ας

επιχειρήσουμε να δούμε, μέσα από αυτό το πρίσμα, ορισμένες χαρακτηριστικές ενεργειακές επιλογές – δραστηριότητες, χωρίς να μιλήσουμε καθόλου για τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, παρότι αποτελούν την πιο συνηθισμένη αιτία των

αντιδράσεων:

α) Τα έργα στον άνω ρου του Αχελώου, σε συνδυασμό ή μη με το φαραωνικό σχέδιο της εκτροπής προς τον κάμπο της Θεσσαλίας, έχουν μια ενεργειακή πτυχή: την κατασκευή δύο νέων φραγμάτων – Υ/Η έργων, πρώτα στη Μεσοχώρα (160 MW) και μετά στη Συκιά (130 MW). Εδώ και 35 χρόνια, κράτος και ΔΕΗ έχουν ανάγει σε μείζον θέμα τη λειτουργία τους, παρότι και σαν εγκατεστημένη ισχύς και σαν προσδοκώμενη παραγωγή ενέργειας αντιπροσωπεύουν ποσοστό ασήμαντο για να συνδέεται με την ενεργειακή επάρκεια της χώρας. Την ίδια στιγμή, στη λεκάνη του ίδιου ποταμού, λειτουργούν επί δεκαετίες άλλα τέσσερα μεγάλα φράγματα της ΔΕΗ (σε Ταυρωπό, Κρεμαστά, Καστράκι, Στράτο) και δύο μικρότερα ιδιωτικά (ΤΕΡΝΑ, ΜΗΧΑΝΙΚΗ), ενώ πριν λίγο καιρό αδειοδοτήθηκε τεράστιο, διπλό αντλησιοταμιευτικό έργο της ΤΕΡΝΑ, ισχύος 680 MW!

Πολύ

απλά: το κράτος και η ΔΕΗ εξακολουθούν να λειτουργούν με όρους της δεκαετίας του '50, όταν –με τη δικαιολογία της συγκρότησης εθνικού δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας και του εξηλεκτρισμού της περιφέρειας– θεωρήθηκε αυτονόητο η ΔΕΗ να έχει τον πρώτο και αποκλειστικό λόγο στη διαχείριση των νερών όλων των ποταμών.

β) Το σχέδιο κατασκευής μονάδων λιθάνθρακα και το πρόγραμμα «Ήλιος» προωθήθηκαν κεντρικά και προέβλεπαν: το πρώτο, τη δημιουργία –σε χώρα παραγωγό λιγνίτη– 7 μονάδων παραγωγής

ηλεκτρικής ενέργειας με εισαγόμενο λιθάνθρακα, συνολικής ισχύος 4.860 MW και το δεύτερο την κατασκευή γιγαντιαίων φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων, ισχύος 10.000 MW, σε ανεκμετάλλευτες δημόσιες και δημοτικές εκτάσεις. Και τα δύο σχέδια δεν αποσκοπούσαν, κυρίως, στην κάλυψη υφιστάμενων εθνικών ενεργειακών αναγκών, αλλά σε λογικές εξαγωγής ενέργειας και βίαιης αναδιάρθρωσης της αγοράς ενέργειας με την απόκτηση σημαντικού μεριδίου από το ιδιωτικό κεφάλαιο. Οι σχεδιασμοί αποσύρθηκαν σχετικά γρήγορα, αν και για τις μονάδες λιθάνθρακα χρειάστηκε να «βάλει το χέρι» του ένα ισχυρό πανελλαδικό κίνημα, αξιομνημόνευτο για τον χαρακτήρα του, τον προσανατολισμό, τη μαζικότητα και την αποτελεσματικότητά του.

γ) Η εισαγωγή

του φυσικού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή ήταν μια άλλη κεντρική επιλογή, που επιβλήθηκε βίαια και σε σύντομο χρονικό διάστημα, από μια άποψη σαν απάντηση στην αποτυχία του «λιθανθρακικού» σεναρίου και για τις ανάγκες εξισορρόπησης του δικτύου, εξαιτίας της κυμαινόμενης παραγωγής των ΑΠΕ. Το αξιοσημείωτο είναι ότι αυτό έγινε σε βάρος μιας πιο ορθολογικής και οικονομικής διαχείρισης, που θα επέβαλλε το μεγαλύτερο μέρος του εισαγόμενου φυσικού αερίου να καλύπτει άμεσα τις ενεργειακές ανάγκες –δηλαδή με πολύ λιγότερες απώλειες– και όχι έμμεσα, μέσω της ηλεκτροπαραγωγής, που κατανάλωνε το 75% του συνόλου. Η

άλλη αξιοσημείωτη
πτυχή είναι ότι οι εγκατεστημένες μονάδες φυσικού αερίου
στηρίζονται σε
μηχανισμούς επιδότησης και ενίσχυσης –της τάξης των 50.000
€/MW ετησίως–, για
να παραμένουν σε καθεστώς διαθεσιμότητας ισχύος, με τον μέσο
συντελεστή
χρησιμοποίησής τους, το 2017, να είναι μόλις 37%.

Παρ’
όλα αυτά, οικονομικοί παράγοντες και μέσα εκθειάζουν την πολύ
πρόσφατη επιλογή
του ομίλου Μυτιληναίου να κατασκευάσει και τρίτη μονάδα
φυσικού αερίου, στην
Αντίκυρα, ισχύος 650 MW. Επιλογή που εναρμονίζεται με την
επιδίωξη του ομίλου
να αμφισβητήσει τη δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ και να εξαπλωθεί,
μέσω του εμπορικού
του βραχίονα Protergia, στην εγχώρια και διεθνή αγορά.
Πρόκειται για τον όμιλο
που διαθέτει άλλες δύο μονάδες φυσικού αερίου στα διυλιστήρια
των Αγίων
Θεοδώρων (ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ), που δραστηριοποιείται στην εισαγωγή και
εμπορία φυσικού
αερίου και που επέλεξε να προμηθεύεται φτηνά ρεύμα από τη ΔΕΗ
για το εργοστάσιο
αλουμίνας στην Αντίκυρα, ενώ στην ίδια εγκατάσταση διέθετε την
πρώτη δική του
μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας –ως αυτοπαραγωγός–, που
στη συνέχεια
πέτυχε να αποχαρακτηρισθεί και να ενταχθεί στο προνομιακό
καθεστώς των ΑΠΕ και
ΣΗΘΥΑ (συμπαράγωγή ηλεκτρισμού-θερμότητας υψηλής απόδοσης).

**δ) Η ανάπτυξη αιολικών εγκαταστάσεων,
βιομηχανικού τύπου ή ΒΑΠΕ, όπως συνηθίσαμε να τις
αποκαλούμε, σε όλες τις βουνοκορφές είναι κλασικό παράδειγμα**

ανεξέλεγκτης και «από τα πάνω» υλοποίησης ενεργειακής δραστηριότητας, ισχυρά επιδοτούμενης και προστατευόμενης, η οποία εξακολουθεί να μην μπορεί να αποδείξει τη χρησιμότητά της, χωρίς την υποστήριξη νέων βλαπτικών παρεμβάσεων, όπως τα υβριδικά και αντλησιοταμιευτικά έργα, σαν αυτό που προαναφέρθηκε. Πολύ πρόσφατα, θεσμοθετήθηκε η «δημοπράτηση» έργων ΑΠΕ, διαδικασία που έχει να κάνει, όμως, με την προτεραιότητα υλοποίησης των έργων και όχι με τον χαρακτήρα, το μέγεθος και τη χωροθέτησή τους.

ε) Η υπογραφή συμβάσεων για την έρευνα και την εξόρυξη υδρογονανθράκων είναι το πιο πρόσφατο ενεργειακό αφήγημα, με το οποίο επιχειρείται η εξοικείωση με ένα παραγωγικό μοντέλο, του οποίου τα όρια και οι συνέπειες έχουν δοκιμαστεί, ιδιαίτερα όταν επιχειρήθηκε να υλοποιηθεί σε χώρες οικονομικά αδύναμες, χωρίς εναλλακτικές λύσεις και σε συνθήκες ανύπαρκτης παραγωγικής αυτάρκειας. Όσοι «ποντάρουν» στα πιθανά οικονομικά οφέλη, αγνοούν, προφανώς, τον ευμετάβλητο χαρακτήρα τους και την άνιση κατανομή τους, παρά τα περί του αντιθέτου υποστηριζόμενα (π.χ. ότι θα ενισχύουν το εθνικό συνταξιοδοτικό σύστημα). Κι ως μην μας διαφεύγει και τούτο: ο μοναδικός εγχώριος πετρελαϊκός όμιλος με περιορισμένη συμμετοχή του δημοσίου (ΕΛ.ΠΕ.), αναζητεί αγοραστές αυτού του ποσοστού, αφού πρώτα λειτούργησε σαν όχημα εξυπηρέτησης των συμφερόντων του

ομίλου Λάτση, με την περίφημη συγχώνευση του 1998.

Δ. ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΕ ΝΕΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Οι παραπάνω επιλογές, όπως και πολλές άλλες, δεν αποτελούν παρά τα μέρη ενός μεγάλου παζλ, που έχει στο επίκεντρο την παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, επιλογές που υλοποιούνται μέσα σε ένα περιβάλλον που έχει θεοποιήσει την ανάπτυξη, την αύξηση του ΑΕΠ, τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών κ.λπ. και για να υπηρετήσει αυτές τις έννοιες. Την ίδια στιγμή, αυτό που προτείνεται σαν αντίδοτο, από κάποιες πλευρές, είναι η «πράσινη» ή «βιώσιμη» ή «αειφόρος» ανάπτυξη. Αυτόματα, δημιουργείται η ανάγκη να περάσουμε από το μερικό στο γενικό και να δούμε την αλληλεξάρτηση των επιμέρους ενεργειακών «επεισοδίων».

Ο σκοπός είναι διπλός: αφενός, να εξηγηθούν πιο σφαιρικά αυτά που συμβαίνουν γύρω μας και, αφετέρου, να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την αντιμετώπισή τους. Το γεγονός ότι τα διάφορα «περιστατικά» δεν εκδηλώνονται συνεχώς στον ίδιο χώρο και ότι ένα νέο ανθρώπινο δυναμικό δραστηριοποιείται, εξηγεί το γιατί αυτός ο διάλογος αναζωπυρώνεται, κατά διαστήματα, αυτή τη φορά σε νέες, πολύ πιο δυσμενείς συνθήκες.

Γράφοντας αυτές τις γραμμές, η μνήμη με οδηγεί 10-12 χρόνια πίσω, στο μέσο της περασμένης

δεκαετίας, όταν και τότε είχαν ανοίξει πολλά «μέτωπα» στον τομέα της ενέργειας, ανάμεσά τους και αυτό του λιθάνθρακα. Τότε οι «Πολίτες κατά του λιθάνθρακα»

είχαν στην προμετωπίδα της καμπάνιας τους το ερώτημα «**Ενέργεια για τι και για ποιον;**». Τώρα, συνειδητοποιώ ότι πρέπει να ήταν από τις λίγες καμπάνιες που δεν είχαν συνδέσει τα αιτήματά τους με ένα «ανάθεμα» ή με ένα «ζήτω», αλλά με ένα ερώτημα.

Τι σχέση, όμως, έχει το τότε με το σήμερα; Μπορούν προβληματισμοί του τότε να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση πραγματικών αναγκών του σήμερα ή πρόκειται, απλά, για μια νοσταλγική επιστροφή σε έναν νικηφόρο αγώνα του παρελθόντος; Για να απαντήσουμε σε αυτό θα μας βοηθούσε να δούμε, σε αδρές γραμμές, το τι συνέβαινε τότε και τι συμβαίνει σήμερα.

Το ενεργειακό τοπίο την περασμένη δεκαετία

Την περίοδο αυτή, κυριάρχησαν τα θέματα του λιθάνθρακα, της αδειοδότησης μεγάλου αριθμού ιδιωτικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής με φυσικό αέριο, η επέλαση των αιολικών στον ηπειρωτικό και νησιωτικό χώρο, η προώθηση μεγάλων και μικρών Υ/Η έργων και η ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών. Εξωτερικά αντιφατικές επιλογές, καθόλα εξηγήσιμες όμως, κάτω από το πρίσμα που περιγράψαμε στην αρχή.

Όλες οι παραπάνω επιλογές ήταν στενά δεμένες με τον στόχο της απελευθέρωσης της

αγοράς ενέργειας, με την ορμητική είσοδο ιδιωτών, με την ανάπτυξη διακρατικών υποδομών, κυρίως δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, αλλά και έργων όπως το περίφημο πρόγραμμα «Ήλιος».

Ακολούθησε

η περίοδος της οικονομικής κρίσης και της επιτήρησης. Τα πρώτα χρόνια αυτής της περιόδου, μέσα σε περιβάλλον αβεβαιότητας και περιορισμένης οικονομικής ρευστότητας, σημειώθηκε κάποια κάμψη στις επενδύσεις σε ΑΠΕ και κάποια καθυστέρηση σε κρατικές υποδομές. Από την άλλη πλευρά, όμως, ολοκληρώθηκαν τα βασικά έργα φυσικού αερίου και προχώρησε η ενοποίηση ευρωπαϊκής – εθνικής νομοθεσίας, παράλληλα με την ωρίμανση ενός άτυπου σχεδιασμού.

Το ενεργειακό τοπίο σήμερα

Σήμερα,

συνεχίζονται οι αλλαγές και οι ανακατατάξεις, σε όλο το φάσμα, οι οποίες υπαγορεύονται:

- Από την ανάγκη διασφάλισης της πρόσβασης στους ενεργειακούς πόρους.
- Από την επιδίωξη μεγαλύτερου ελέγχου της αγοράς από τους πιο ισχυρούς «παίκτες».
- Από την πρόθεση να φανεί ότι αντιμετωπίζεται σοβαρά η κλιματική αλλαγή.

Αυτό,

όμως, που –κατά βάθος– υπηρετούν, είναι:

- Την απρόσκοπτη λειτουργία του συστήματος.

- Τη χρήση της ενέργειας σαν προϊόν μιας αυτόνομης αγοράς που πρέπει διαρκώς να αναπτύσσεται, και όχι σαν μέσο κάλυψης υπαρκτών αναγκών στην παραγωγή, στις μεταφορές και στην καθημερινή μας ζωή.
- Μια μερική προσαρμογή των ακραίων αναπτυξιακών πολιτικών στην πιο ήπια εκδοχή της –υποτίθεται– βιώσιμης ανάπτυξης.

Αποτιμώντας

τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών, σε ό,τι αφορά τη συντριπτική πλειοψηφία της κοινωνίας, δεν μπορεί παρά να τα βρούμε εξαιρετικά πενιχρά, αφού:

- Οι περιορισμοί στη χρήση άνθρακα είναι μικροί.
- Έχουμε τεράστια διείσδυση του φυσικού αερίου (νέοι αγωγοί, σταθμοί LNG και LPG, επενδύσεις στο σχιστολιθικό αέριο κ.λπ.).
- Η βιομηχανία των πυρηνικών παραμένει στο απυρόβλητο, σε κραυγαλέα αντίθεση με τα αντιπυρηνικά κινήματα περασμένων δεκαετιών.
- Η βιομηχανία των ΑΠΕ αναπτύσσεται μόνο χάρη στη νομική και οικονομική προνομήσή της.

Αποτέλεσμα

όλων αυτών είναι η παγίωση ενός καθεστώτος εξάρτησης, στο οποίο τη σφραγίδα βάζουν οι διακρατικές υποδομές –κυρίως, αγωγοί φυσικού αερίου και δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας– και, στο επίπεδο της ΕΕ, το «σκληρό» νομοθετικό

πλαίσιο. Καθώς η ενέργεια είναι μια κρίσιμη παράμετρος για τη λειτουργία των οικονομιών, η εξάρτηση δεν παραμένει στο επίπεδο αυτό, αλλά επεκτείνεται στη σφαίρα της πολιτικής, της στρατιωτικής ισχύος κ.λπ.

Κατά συνέπεια, **οι αλλαγές –ακόμη και σε ζητήματα περιφερειακών ενεργειακών πολιτικών– είναι ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα, σε σημείο τέτοιο, ώστε να είναι αδύνατο να σκεφτούμε ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν, χωρίς να διαταραχθεί το συνολικό status quo.** Και κάπου εδώ, τελειώνουμε με τις διαπιστώσεις...

Ε. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΕΞΟΔΟ

Αναζητώντας διέξοδο, δεν μπορεί παρά να σκεφτούμε τις αιτίες της δημιουργίας όλου αυτού, που θα μπορούσαμε να τις κωδικοποιήσουμε ως εξής:

- Αδιαμφισβήτητα το κυρίαρχο αναπτυξιακό μοντέλο.
- Η πολιτική και οικονομική κυριαρχία των ωφελουμένων από αυτό το μοντέλο.
- Η μορφή της πολιτικής και κοινωνικής συγκρότησης, που λειτουργεί σε όφελος του κεφαλαίου, δημιουργεί συνθήκες νέας φτώχειας, περιθωριοποιεί μεγάλα τμήματα της κοινωνίας, συμπιέζει δημοκρατικές και κοινωνικές κατακτήσεις προηγούμενων περιόδων.

Μιλώντας πάντα για τα προβλήματα του ενεργειακού τομέα και όχι εφ' όλης

της ύλης, θα πρέπει να πούμε ότι έχουν μια μακριά ιστορία. Ενώ και η ιστορία των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων, από τον περασμένο αιώνα μέχρι σήμερα, έχει να επιδείξει πολλά και σοβαρά εγχειρήματα υπέρβασης προβλημάτων αντίστοιχων αυτών που μας απασχολούν και σήμερα, κάποια εκ των οποίων (εγχειρημάτων) ευαγγελίστηκαν την πλήρη κοινωνική και οικονομική απελευθέρωση. Η αποτίμηση του χαρακτήρα και των αποτελεσμάτων αυτών των εγχειρημάτων είναι επιβεβλημένη και, ήδη, γίνεται, ιδιαίτερα μετά την πλήρη κατάρρευση του μοντέλου-καθεστώτος, που προέκυψε σαν προϊόν της Οκτωβριανής επανάστασης και την πολιτική-ιδεολογική ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού.

Εκείνο

που τείνει να αποδειχθεί προβληματικό, σε βάθος χρόνου, δεν είναι το ότι σήμερα δεν υπάρχουν έτοιμες νέες απαντήσεις, σε όλες τις ερωτήσεις. Είναι το ότι, σε πολλές περιπτώσεις, μένει έξω από τη συζήτηση η κριτική στη λογική της ανάπτυξης, λογική που χαρακτηρίζει τόσο τον καπιταλισμό, όσο και τις κοινωνίες που επιδίωξαν να τον «διορθώσουν» ή να τον υπερβούν. Και αυτό το επιβεβαιώνουν οι πολιτικές και τα πεπραγμένα των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά και χωρών με εθνικο-ανεξαρτησιακά χαρακτηριστικά και φιλολαϊκό προσανατολισμό.

Ένα

πολιτικο-κοινωνικό ρεύμα αντιτάσσει αυτό που περιγράφεται ως «πράσινη» ή «βιώσιμη» ή «αιιφόρα» ανάπτυξη. Στην ουσία, αυτό που σημαδεύει αυτήν την

αντίληψη είναι η αναζήτηση του βέλτιστου σημείου, μέχρι το οποίο η καταστροφή είναι επιτρεπτή.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι υπάρχει μια γενικευμένη αντίδραση σε όλες τις ενεργειακές δραστηριότητες, γεγονός που –εκτός των άλλων– δημιουργεί ενοχές στα κινήματα και, πολλές φορές, τα ωθεί σε επιλεκτική στάση, που τα κάνει ευάλωτα στην κριτική των αντιπάλων τους.

Συμπερασματικά, αυτό που προκύπτει σαν σημαντική προϋπόθεση ενός συνολικού αντίλογου των δυνάμεων των κινήματων και της πολιτικής αμφισβήτησης, είναι η **καθολική απόρριψη της έννοιας της ανάπτυξης** και η μετάβαση, όχι στον πρωτογονισμό –όπως μας προσάπτουν–, αλλά σε κοινωνικούς σχηματισμούς που δεν θα χαρακτηρίζονται από την εκμετάλλευση ανθρώπου σε άνθρωπο, ούτε και από την εξουσιαστική σχέση του ανθρώπου πάνω στη φύση. Το πώς θα φτάσουμε ως εκεί, δεν το ξέρω. Όσο δυσκολεύομαι, όμως, να φανταστώ ότι αυτό θα είναι προϊόν μιας σειράς μικρών «λιποταξιών» από την αναπτυξιακή κούρσα, άλλο τόσο είμαι βέβαιος ότι δεν μπορεί να είναι προϊόν μιας προκαθορισμένης επαναστατικής διαδικασίας.

ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΜΕ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΟΓΟ

Όσο πιο σύνθετα είναι τα προβλήματα, τόσο πιο σύνθετη γίνεται και η προσπάθεια εκφοράς ουσιαστικού λόγου από τα κινήματα. Ο τομέας της ενέργειας είναι τομέας

σύνθετος, οπότε δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι στο πεδίο αυτό δοκιμάζεται σκληρά και η συνθετική ικανότητα των κινημάτων.

Την τελευταία δεκαετία, περίοδο για την οποία έχω προσωπική αντίληψη, υπήρξαν αρκετές απόπειρες διατύπωσης ενός ενιαίου λόγου για τα ζητήματα της ενέργειας. Φοβάμαι ότι οι πιο παλιές από αυτές* υπήρξαν πιο ουσιαστικές από κάποιες πρόσφατες, παρότι ο γενικευμένος κινηματικός προβληματισμός έκανε τα πρώτα του βήματα. Και τότε και τώρα, όμως, απείχαμε και απέχουμε πάρα πολύ από το σημείο του να μπορούμε να διατυπώσουμε έναν συνολικό, συνεκτικό αντίλογο.

Δεν είναι μυστικό ότι σε πολλές περιπτώσεις κυριαρχεί ο τακτικισμός και ένας στενός ωφελιμισμός. Στο όνομα των συνθέσεων και της ευρύτητας των συμμαχιών, «κουκουλώνονται» ουσιαστικές αντιθέσεις, όμως η ενότητα που επιτυγχάνεται είναι επιφανειακή και ανίσχυρη. Το βλέπουμε στην επιχειρηματολογία κατά των ΒΑΠΕ, το βλέπουμε και στην επιχειρηματολογία κατά των εξορύξεων υδρογονανθράκων. Όπως το έχουμε δει και σε άλλους τομείς, όπως η διαχείριση του νερού ή η διαχείριση των αποβλήτων.

Ας μη φοβηθούμε, λοιπόν, τον ανοιχτό διάλογο και ας τολμήσουμε να αμφισβητήσουμε και τις καθιερωμένες πρακτικές και τον συνήθη λόγο των κινημάτων. Για το καλό

μας...

---

* Παρέμβαση 26 φορέων και κινήσεων πολιτών για τα ζητήματα της ενέργειας (21/4/2009), Παρέμβαση 31 φορέων και κινήσεων πολιτών στο σχέδιο νόμου για τις ΑΠΕ (Μάιος 2010)

(Το κείμενο αυτό βασίστηκε σε παρέμβαση, που έγινε στα Γιάννενα, στις 10/2/2018, στον Ε.Κ.Χ. Αλιμούρα, σε εκδήλωση της Χειρονομίας-Αντιεξουσιαστικής Κίνησης)

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο τεύχος της Βαβυλωνίας #20

Το «σαράκι» του συστημισμού και η αντι-ΒΑΠΕ ρητορική

του Τάσου Κεφαλά*

πρώτη δημοσίευση στο Μεσοχώρα-Αχελώος SOS

Α. Εν αρχή ην ο (αντί)λογος

Ο ριζικός μετασχηματισμός του τομέα της ενέργειας στη χώρα μας, που έχει συντελεστεί -κυρίως- τις δύο τελευταίες δεκαετίες, έχει σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη τοπικών και πανελλαδικών πρωτοβουλιών και κινημάτων, για μια σειρά ζητημάτων, από την κατάσταση στις λιγνιτικές περιοχές μέχρι το πρόσφατο φαραωνικό σχεδιασμό της εξόρυξης υδρογονανθράκων και από την επέλαση των αιολικών στους ορεινούς όγκους μέχρι τη συνεχιζόμενη φραγματοποίηση μεγάλων ποταμών και υδατορευμάτων. Μια διαδεδομένη αίσθηση αδυναμίας ανακοπής αυτών των εξελίξεων, σε συνδυασμό με τη συνθετότητα του προβλήματος,

έχουν -από παλιότερα- δημιουργήσει την ανάγκη της ουσιαστικής συνεννόησης και της κοινής δράσης των επιμέρους κινημάτων, κάτι που για την ώρα εξακολουθεί να είναι ζητούμενο, γι αυτό και η παράφραση της γνωστής ευαγγελικής ρήσης που προτάχθηκε.

Τον Οκτώβρη του 2018, το Δίκτυο «Μεσοχώρα – Αχελώος SOS» δημοσιοποίησε κείμενο με τίτλο «Δώδεκα θέσεις για τη διαχείριση της ενέργειας». Η συγκεκριμένη συλλογικότητα συνεχίζει, στις μέρες μας, μια πολύχρονη παράδοση αγώνων ενάντια στα έργα στον άνω ρου του Αχελώου, δηλαδή στα σχεδιαζόμενα νέα φράγματα/ΥΗΕ στη Μεσοχώρα και στη Συκιά και στην εκτροπή τεράστιων ποσοτήτων νερών του ποταμού προς το Θεσσαλικό κάμπο. Παρ' όλα αυτά, επέλεξε να μην περιοριστεί στα της υδροηλεκτρικής ενέργειας, αλλά να καταπιαστεί με τη συνολική θεώρηση της κατάστασης που επικρατεί στον τομέα της διαχείρισης της ενέργειας, ξεκινώντας από δύο βασικές παραδοχές. Η πρώτη παραδοχή αφορά στην αλληλεξάρτηση μεταξύ όλων των σχεδιασμών, που αφορούν σε επιμέρους πτυχές του ζητήματος. Η δεύτερη αφορά στη δυσκολία των κινημάτων να διατυπώσουν ένα χειροπιαστό αντίλογο, εξ αιτίας και των τραγικών αντιφάσεων στο λόγο τους, που συνοδεύεται -συχνά- από άγνοια βασικών παραμέτρων και από έλλειψη αίσθησης του μεγέθους του προβλήματος.

Ως προς τη δεύτερη παραδοχή, αξίζει να καταγράψουμε και την εξής συμπληρωματική διαπίστωση του κειμένου των «Δώδεκα θέσεων»:

«Δεν είναι λίγες οι φορές που η στάση σε κρίσιμα ζητήματα ενεργειακών επιλογών καθορίζεται από το τι κάνει πιο εύκολη την επικοινωνιακή διαχείριση των επιμέρους αγώνων και που υιοθετείται μέρος της συντηρητικής ατζέντας. Σε άλλες περιπτώσεις, παρεισφρύει έντονα ο τακτικισμός και ένας στενός ωφελιμισμός»

Αποδέκτες αυτού του προβληματισμού είναι οι συλλογικότητες που εμπλέκονται σε αγώνες με επίκεντρο ζητήματα διαχείρισης της

ενέργειας και του νερού, εξορυκτικών δραστηριοτήτων, άμεσης δημοκρατίας και αποκέντρωσης, κριτικής της ανάπτυξης κλπ., με σκοπό «την ένταση της προσπάθειας εμπάθυνσης του προβληματισμού, καλλιέργειας συνθηκών για την ενιαιοποίηση του λόγου των κινημάτων και τη δημιουργία προϋποθέσεων ενός συντονισμού με ουσιαστικό περιεχόμενο και προοπτική». Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ένας τέτοιος διάλογος έχει ξεκινήσει και βρίσκεται σε εξέλιξη, με την προσοχή στραμμένη στην ουσία και χωρίς το άγχος της όποιας επικοινωνιακής διαχείρισης του κειμένου των «Δώδεκα θέσεων».

Χρειάστηκε πολύ λίγος χρόνος, για να αναζωπυρωθεί το ενδιαφέρον για τα ζητήματα αυτά. Η πρώτη αφορμή δόθηκε με τη δημοσιοποίηση του «εθνικού σχεδιασμού για την ενέργεια και το κλίμα» και η δεύτερη με μια ημερίδα, με τίτλο: «ΑΠΕ: μύθοι και αλήθειες».

Β. Σχεδιασμός που παγώνει την απορρύθμιση και αναπαράγει τα προβλήματα

Ο «εθνικός σχεδιασμός για την ενέργεια και το κλίμα» εκπονήθηκε από ομάδα εργασίας του ΥΠΕΝ, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση για λίγες μέρες (13/11/2018 – 7/12/2018) και, κατά τα λεγόμενα των αρμοδίων, πρόκειται να οριστικοποιηθεί εντός του 2019. Διαμορφώθηκε και παρουσιάζεται σε μια περίοδο κατά την οποία το μεγαλύτερο μέρος των επιδιωκόμενων αλλαγών έχει, ήδη, υλοποιηθεί και, μάλιστα, με τρόπο που -κοντά στα παλιά- έχει ανοίξει πολλά νέα «μέτωπα». Συνεπώς, δεν πρόκειται για κείμενο που μας κάνει σοφότερους ή που μας ξενίζει με τις βασικές επιλογές του. Ψευδεπίγραφοι αποδεικνύονται και οι όροι «εθνικός» και «σχεδιασμός», αφού η παγίωση των πολιτικών της πλήρους απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας έχει καταστήσει ανέφικτο ένα στοιχειώδη προγραμματισμό με όρους εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος.

Την κοινωνική, νομιμοποιητική βάση του την αναζητά στη λογική της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, δίνοντας νέα ώθηση στις υποδομές φυσικού αερίου και στο ατελέσφορο μοντέλο των

βιομηχανικής κλίμακας ΑΠΕ (ΒΑΠΕ, για τη συνεννόηση) στην ηλεκτροπαραγωγή, που συμβαδίζουν με τις «παραδοσιακές» μορφές ηλεκτροπαραγωγής (λιγνιτικές μονάδες και μεγάλα ΥΗΕ) και με τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων, που εξακολουθούν να έχουν τον κυρίαρχο ρόλο στην κάλυψη της ζήτησης των κάθε λογής ενεργειακών αναγκών. Ο βαθιά υποκριτικός χαρακτήρας του συζητούμενου «σχεδιασμού» αποδεικνύεται και από τη, σχετικά πρόσφατη, επιλογή για έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων σε έκταση που αντιπροσωπεύει το 1/3, περίπου, της χερσαίας και θαλάσσιας επικράτειας της χώρας.

Δεν είναι αντικείμενο αυτού του άρθρου η αναλυτική κριτική του υπό διαμόρφωση σχεδίου. Αξίζει, όμως, να σημειωθούν δύο πράγματα:

- Η έντονη, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, παρέμβαση εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας (παραγωγή, μεταφορά και διανομή, εμπόριο κλπ.) και φορέων που συνδέονται με την επιχειρηματική δραστηριότητα (μελετητές, επιστημονικά και ακαδημαϊκά «λόμπι», συνδικαλιστές κλπ.), από τη σκοπιά των ιδιαίτερων επιδιώξεών τους.
- Η απουσία συγκροτημένης κινηματικής παρέμβασης και η αποσπασματική προβολή αιτημάτων και στόχων, με τρόπο που, σε ορισμένες περιπτώσεις, υποδηλώνει άρρητες συμπλεύσεις με κάποια από τα παραπάνω επιχειρηματικά σχέδια.

Ως προς τη δεύτερη επισήμανση, που μας αφορά περισσότερο, θα ήθελα να προσθέσω το εξής: πέρα από μεμονωμένες παρεμβάσεις με συνολική αναφορά στα ζητήματα της διαχείρισης ενέργειας -όπως αυτές του Δικτύου «Μεσοχώρα – Αχελώος SOS» και της «Πρωτοβουλίας Αθήνας ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων-, η συντριπτική πλειοψηφία των παρεμβάσεων θα μπορούσε -πολύ σχηματικά- να κατηγοριοποιηθεί ως εξής:

- σε αυτές πολιτών, που κατά κανόνα δεν έχουν συστηματική κινηματική δράση και υιοθετούν τη mainstream αντίληψη περί κλιματικής αλλαγής, είχαν πανομοιότυπο περιεχόμενο (έμφαση με

δραματικό τρόπο στους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής, απανθρακοποίηση, εναντίωση στις εξορύξεις υδρογονανθράκων, απεριόριστη ανάπτυξη των ΑΠΕ) και οι οποίες ήταν προϊόν μιας «κατευθυνόμενης» καμπάνιας του WWF.

· σε αυτές πολιτών, που με κάποιο τρόπο έχουν εμπλακεί στον αγώνα κατά των ΒΑΠΕ, ήταν εστιασμένες στις συνέπειες της συγκεκριμένης δραστηριότητας (περισσότερο στις τεχνικές – οικονομικές πτυχές της) και διακρίνονταν από σαφή τάση υποβάθμισης ή άρνησης της κλιματικής αλλαγής, ανοχή στην υφιστάμενη κατάσταση (εκτεταμένη χρήση ορυκτών καυσίμων, μεγάλα ΥΗΕ κλπ.), απουσία αναφοράς στις εξορύξεις υδρογονανθράκων κλπ.

Γ. Σε διαδικασία «μετάλλαξης» το αντι-ΒΑΠΕ κίνημα

Η επιλογή της αναφοράς στην ημερίδα, με τίτλο: «ΑΠΕ: μύθοι και αλήθειες», γίνεται εξ αιτίας της άμεσης συνάφειάς της με τη δεύτερη τάση. Αλλά και για κάτι ακόμη πιο σημαντικό: επειδή, κατά την ταπεινή μου γνώμη, **σηματοδοτεί την ουσιαστική μετάλλαξη ενός σημαντικού τμήματος του αντι-ΒΑΠΕ κινήματος, με εμφανή τον κίνδυνο να χάσει τα κινηματικά του χαρακτηριστικά, ενσωματώνοντας στο λόγο του μια τεχνοκρατική – συστημική αντίληψη για τα ζητήματα διαχείρισης της ενέργειας.** Για να μη μιλάμε, όμως γενικά και αόριστα, ας δούμε ορισμένα χαρακτηριστικά της ταυτότητας και του περιεχομένου της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας.

Όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, η ημερίδα δεν είχε στοιχεία διοργανωτή ! Δημοσιοποιήθηκε μέσω μιας ηλεκτρονικής διεύθυνσης (syntonistikι.diamartyrias.vape@gmail.com), με το συνοδευτικό τίτλο «ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΑΠΕ», ενώ στην έναρξη της ημερίδας αναφέρθηκε ότι «οργανώνεται από φορείς και πολίτες, απ' όλη την Ελλάδα, που έχουν προσυπογράψει μια διακήρυξη που βρίσκεται στο οπισθόφυλλο του προγράμματος». Ενημερωτικά, πρόκειται για ένα μονοσέλιδο κείμενο με τίτλο «Πανελλήνια Διακήρυξη κατά των Αιολικών και άλλων λεγόμενων "ΑΠΕ"», που άρχισε να διακινείται το Γενάρη του 2018 και, έκτοτε, έχει υπογραφεί από πολλούς φορείς και πολίτες. Από την

περίοδο αυτή αρχίζει να λειτουργεί αυτό το «σχήμα» (αν, φυσικά, πρόκειται για κάτι που παραπέμπει σε κάποιο είδος συλλογικότητας), για το οποίο όμως απουσιάζει οποιαδήποτε άλλη πληροφορία για τη σύνθεση, τη λειτουργία ή τον τρόπο λήψης αποφάσεων.

Απουσιάζουν, επίσης, επεξεργασίες ή κείμενα αναφοράς, που να υπογράφονται από το συγκεκριμένο «σχήμα», πέρα από τη διακήρυξη που προαναφέρθηκε. Στο διαδίκτυο υπάρχει ένα ιστολόγιο, με τίτλο «Πανελλήνια Διακήρυξη κατά των Αιολικών και άλλων λεγόμενων “ΑΠΕ”», που φιλοξενεί τη διακήρυξη, χωρίς να έχει στοιχεία επικοινωνίας ή στοιχεία κάποιου διαχειριστή, πέρα από τα ονόματα δύο «συνεργατών», όπως αναφέρονται. Συνηθέστερο μέσο έκφρασης αυτής της τάσης -ας την ονομάσουμε έτσι- είναι οι προσωπικές παρεμβάσεις – αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η αναπαραγωγή θέσεων τεχνοκρατών, που θεωρείται ότι λειτουργούν υποστηρικτικά σε μια συγκεκριμένη προσέγγιση. Κατά συνέπεια, ο σχολιασμός και η κριτική που ακολουθούν περιορίζεται, αναγκαστικά, στο κείμενο της διακήρυξης και στα όσα ειπώθηκαν στην ημερίδα, υποθέτοντας ότι αντιπροσωπεύουν -στον ένα ή στον άλλο βαθμό- το μεγαλύτερο μέρος αυτών που τα συζητούν και τα προβάλλουν.

Ας ξεκινήσουμε με ορισμένες επισημάνσεις στο κείμενο της διακήρυξης. Σε αντίθεση με αντίστοιχες πρωτοβουλίες κοινής έκφρασης στο παρελθόν, που είχαν σαφή αντι-ΒΑΠΕ χαρακτήρα, η συγκεκριμένη διακήρυξη υιοθετεί συλλήβδην αντι-αιολικό και αντι-ΑΠΕ προσδιορισμό. Μπορεί, φυσικά, η τρέχουσα εμπειρία μας να σχετίζεται αποκλειστικά, σχεδόν, με έργα ΒΑΠΕ, αλλά αυτό δεν οδηγεί υποχρεωτικά σε κάτι, που συνιστά ουσιώδη αλλαγή προσανατολισμού του αντι-ΒΑΠΕ κινήματος, με ότι αυτό συνεπάγεται. Το κυρίως «σώμα» της διακήρυξης περιλαμβάνει ορισμένες ουσιώδεις επισημάνσεις για την αναποτελεσματικότητα των ΒΑΠΕ και τις επιπτώσεις τους. Την ίδια στιγμή, απουσιάζει οποιαδήποτε κριτική στάση στην πρότερη κατάσταση στον τομέα της διαχείρισης της ενέργειας, εκφράζεται προβληματισμός για τη δέσμευση κεφαλαίων που στερούν πόρους από τη συμβατική

ηλεκτροπαραγωγή, καταγράφεται επιλεκτική προτίμηση στα μεγάλα ΥΗΕ και στα εργοστάσια καύσης βιομάζας. Η πολιτική στον τομέα των ΑΠΕ εξετάζεται αποσπασμένη από τις γενικότερες εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας, αποσιωπούνται τελείως οι σχεδιασμοί για την εξόρυξη υδρογονανθράκων και την ανάπτυξη πληθώρας διακρατικών ενεργειακών διασυνδέσεων (αγωγοί φυσικού αερίου, καλώδια κλπ.), η λογική της ανάπτυξης μένει στο απυρόβλητο, ενώ υπάρχει επαναλαμβανόμενη επίκληση στην «εθνική οικονομία». Γενικότερα, διαχέεται η αίσθηση ότι το μοναδικό σοβαρό πρόβλημα στον τομέα της ενέργειας είναι η ανάπτυξη των ΑΠΕ και η επιθετική στάση ξένων συμφερόντων που επιβουλεύονται την ανάπτυξη και την πρόοδο της πτωχής πλην τίμιας Ελλάδας.

Η ημερίδα, που πραγματοποιήθηκε στις 1/12/2019, ήρθε να αναπτύξει παραπέρα και να κωδικοποιήσει τα όσα συνοπτικά αναφέρει ή υπαινίσσεται το κείμενο της διακήρυξης. Το κύριο περιεχόμενό της απετέλεσαν τέσσερις βασικές εισηγήσεις με τα εξής αντικείμενα: «Κλιματική αλλαγή: το κίβδηλο άλλοθι της πράσινης ανάπτυξης», «Μεταβλητές ΑΠΕ συστήματος (μΑΠΕΣ): μια άβολη αλήθεια», «Ενεργειακά ατελέσφορες, οικονομική απάτη, περιβαλλοντικό θέατρο» και τις διάφορες νομικές πτυχές της υπόθεσης. Η θεματολογία προΐδεάζει, έτσι κι αλλιώς, για το τεχνοκρατικό περιεχόμενο της ημερίδας, η οποία είχε μια καθόλου ευκαταφρόνητη δημοσιογραφική προβολή, ακόμη και σε μέσα που δε φημίζονται για την υποστηρικτική τους θέση στα κινήματα.

Από τα όσα ειπώθηκαν εισηγητικά, σταχυολογώ τις, κατά τη γνώμη μου, πιο ενδιαφέρουσες αναφορές, χωρίς να επαναλαμβάνω παρατηρήσεις που προαναφέρθηκαν, μιλώντας για το κείμενο της διακήρυξης:

Από τα όσα ειπώθηκαν εισηγητικά, σταχυολογώ τις, κατά τη γνώμη μου, πιο ενδιαφέρουσες αναφορές, χωρίς να επαναλαμβάνω παρατηρήσεις που προαναφέρθηκαν, μιλώντας για το κείμενο της διακήρυξης:

- **Δεν υπάρχει κλιματική αλλαγή, υπάρχει αλλαγή του κλίματος. Η**

τρέχουσα αλλαγή του κλίματος είναι μέρος ενός μεγαλύτερου κύκλου γνωστού ως κλιματική χαμηλή φάση που προηγείται μιας περιόδου διαδοχικής θέρμανσης γνωστής ως φάση υπέρβασης. Το διοξείδιο του άνθρακα δεν αποτελεί ρύπο με την έννοια που του αποδίδεται. Το CO₂ ακολουθεί πάντα το κλίμα. Ο υδρατμός είναι με διαφορά το σπουδαιότερο αέριο του θερμοκηπίου και επιβεβαιώνεται ως σημαντικός παράγοντας στην μεταβολή του κλίματος. Ο Ήλιος είναι με διαφορά η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη του γήινου κλιματικού συστήματος. Τα συστήματα κυκλοφορίας των ωκεανών και της ατμόσφαιρας καθορίζουν την διαφοροποίηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη, η οποία δεν είναι εύκολο να αποτυπωθεί με ακρίβεια. Οι εξισώσεις που αναφέρονται στις ροές ακτινοβολίας ενός συστήματος χρησιμοποιούνται ανορθόδοξα και απλοποιημένα. Οι φυσικές αλλαγές και οι αλληλεπιδράσεις στις συνιστώσες του γήινου συστήματος είναι μια από τις αιτίες της εσωτερικής μεταβλητότητας του. Κανένα μοντέλο δεν μπορεί να αποτυπώσει ούτε να προβλέψει την μεταβολή του κλίματος.

- Η μεταβλητότητα της παραγωγής των ΑΠΕ του συστήματος επιβαρύνει σημαντικά τις θερμικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής, αφού οι τελευταίες είναι υποχρεωμένες να λειτουργούν συνεχώς υπό μεταβαλλόμενο φορτίο, ούτως ώστε η συνολική ηλεκτροπαραγωγή να διατηρείται σταθερή και ίση με την ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας. Το γεγονός αυτό έχει **αρνητική επίδραση στο βαθμό απόδοσης και στις εκπομπές CO₂ των συμβατικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.**

- Άμεσες εθνικές προτεραιότητες είναι: η πλήρης και ενδεδειγμένη αξιολόγηση των επιπτώσεων των μεταβλητών ΑΠΕ του συστήματος και επιμερισμός του κόστους. **Ενεργειακός προγραμματισμός** ελάχιστου κόστους έως τα έτη 2030 και 2050, **χωρίς δαιμονοποίηση ουδεμίας τεχνολογίας ηλεκτροπαραγωγής** και χωρίς καταστροφολογικά σενάρια και αφορισμούς, με πλήρη συμμόρφωση στις θεσμικές μας υποχρεώσεις.

- Το ενεργειακό πρόβλημα είναι κατά βάση δημογραφικό. Σε

συνδυασμό με τις προσδοκίες για καλύτερη ποιότητα ζωής, την παγκοσμιοποίηση και τους γεωπολιτικούς περιορισμούς, **δεν υπάρχει αρκετή, σχετικά φθηνή, ενέργεια για όλους. Το ενεργειακό κενό** πρέπει να καλυφθεί με εξοικονόμηση και μείωση ζήτησης (ύφεση;), περισσότερη αποδοτικότητα (κόστος!), περισσότερο φυσικό αέριο (υποδομές), υδροηλεκτρικά (για τυχερούς...), πυρηνικά (για τολμηρούς) και με ΑΠΕ (που είναι ενεργειακά ασήμαντες).

- **Οι ΑΠΕ, καθ' εαυτές έχουν γίνει μηχανισμός αναδιανομής, άσχετος με την ενέργεια ή με την προστασία κάποιου κλίματος.** Το ρεύμα, όπου έχουν μπει πολλές ΑΠΕ έχει ακριβύνει. Οι ΑΠΕ προστίθενται χωρίς να υποκαθιστούν τη συμβατική ηλεκτροπαραγωγή. Δεν έχει μετρηθεί εξοικονόμηση καυσίμων ή μείωση εκπομπών CO₂ από ΑΠΕ. Αντιθέτως, έχει τεκμηριωθεί ότι η ύφεση μειώνει εκπομπές. Και το αέριο, τα πυρηνικά και τα υδροηλεκτρικά. Και φυσικά, οι φόροι χρήσης ενέργειας.

- Υπάρχει **θεσμική νομοθετική θωράκιση των ΑΠΕ** και ιδίως των εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας μέσα από την ευρεία και πολυεπίπεδη παροχή κρατικών ενισχύσεων. Το ενιαίο τέλος εκπομπών αερίων ρύπων (ETMEAP) αποτελεί μόνο μία από τις πολλές πηγές κρατικής ενίσχυσης των ΑΠΕ και επομένως οικονομικής επιβάρυνσης των πολιτών. Το γεγονός ότι οι εν λόγω κρατικές ενισχύσεις καταβάλλονται απευθείας σε ιδιωτικές επιχειρήσεις χωρίς να επιτελούν και το σκοπό για τον οποίο αυτές επιβάλλονται (μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων κ.λπ.) εγείρει σημαντικά ζητήματα νομιμότητας.

Δ. Παρατηρήσεις, σχόλια, συμπεράσματα

Διαβάζοντας και ακούγοντας τα παραπάνω, ανατρέχω, σχεδόν αυτόματα, σε παλιότερες κινηματικές επεξεργασίες και δράσεις για τα ζητήματα της ενέργειας και διαπιστώνω με θλίψη πόσα πολλά βήματα πίσω έχουν γίνει από ένα τμήμα του κινήματος. Παρόλο ό,τι, τότε, οι εμπειρίες μας ήταν πολύ λιγότερες και πολλές από τις βασικές πολιτικές στον τομέα της ενέργειας βρίσκονταν σε φάση διαμόρφωσης. Αναφέρομαι σε πρωτοβουλίες σαν

την «Παρέμβαση φορέων και κινήσεων πολιτών για τα ζητήματα της ενέργειας» (Απρίλης 2009), την «Παρέμβαση φορέων και κινήσεων πολιτών στο σχέδιο νόμου για τις ΑΠΕ» (Γενάρης 2010), τη «Διακήρυξη της πανελλαδικής επιτροπής κατά των βιομηχανικών αιολικών εγκαταστάσεων (ΒΑΕ)» (Μάιος 2011), την «πορεία ενέργειας» στη ΔΕΘ (Σεπτέμβρης 2008) και τον αγώνα κατά της εγκατάστασης επτά διάσπαρτων, σε όλη την Ελλάδα, μονάδων λιθάνθρακα, την περίοδο 2007 – 2009. Μπροστά σε αυτές, η πρόσφατη ημερίδα αντιπροσωπεύει την ολοκληρωτική αναδίπλωση, τον εγκλωβισμό σε τεχνοκρατικές και συντηρητικές αντιλήψεις, την αποστασιοποίηση από τα κινήματα στα άλλα «μέτωπα» της ενέργειας και καλλιεργεί έναν έρποντα «πατριωτισμό», έκδηλο σε πολλές από τις τρέχουσες εκφάνσεις της πολιτικής ζωής των ημερών μας.

Αναρωτιέμαι αν θα χρειάζονταν άλλοι εισηγητές ή τι παραπάνω θα λέγονταν, αν η ημερίδα δε διοργανώνονταν από συλλογικότητες πολιτών (;), αλλά από έναν επιχειρηματικό όμιλο, που δραστηριοποιείται στη συμβατική ηλεκτροπαραγωγή και αντιτίθεται στις δραστηριότητες στον τομέα των ΑΠΕ.

Για όσους/ες θεωρούν ότι δεν είναι αυτονόητα τα παραπάνω συμπεράσματα, θα προσέθετα τα εξής σχόλια και παρατηρήσεις:

1. Υπάρχει μια **συστηματική υποβάθμιση και απαξίωση του οικολογικού χαρακτήρα του αντι-ΒΑΠΕ κινήματος**, χαρακτήρα εγγεγραμμένου στο DNA του, από τα πρώτα του βήματα. Οι παραινέσεις να περιοριστεί η ενασχόληση με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων ΑΠΕ και να εστιαστεί η επιχειρηματολογία στο τεχνικό – οικονομικό σκέλος είναι συχνές και επαναλαμβανόμενες. Σε μια εποχή που συνειδητοποιείται πλατιά η ανάγκη αφομοίωσης της οικολογικής αντίληψης στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες του μέλλοντος, κάποιοι επιμένουν στον οικονομισμό και στην αποτίμηση των όποιων επιλογών με τους πιο στενούς όρους κόστους και κέρδους. Με τέτοιες προϋποθέσεις είναι εξηγήσιμη η διολίσθηση από τον αντι-ΒΑΠΕ στο, συλλήβδην, αντι-αιολικό και αντι-ΑΠΕ χαρακτήρα των αντιστάσεων, που δε συγκαλύπτεται από την καραμέλα, του τύπου «εγώ είμαι με τις

ΑΠΕ, αλλά ...». Για να μην αναφερθώ στην πληθώρα των αναφορών σε «οικωλογία» και σε «οικωλόγους» ή στα ευφυολογήματα τύπου «μΑΠΕΣ» (μεταβλητές ΑΠΕ συστήματος).

2. Η αποδεδειγμένη αναποτελεσματικότητα των ΒΑΠΕ στην κάλυψη σοβαρών ενεργειακών αναγκών και στον περιορισμό των ρύπων - παρά την τεράστια νομική και οικονομική προνομή και πέρα και πάνω από το θέμα της κλιματικής αλλαγής-, λειτουργεί σαν το βολικό «άλλοθι» για να καλλιεργηθεί ο συμβιβασμός με τις κυρίαρχες συμβατικές πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας, στηριγμένες -κατά κύριο λόγο- στα ορυκτά καύσιμα. Η υποτιθέμενη ουδετερότητα απέναντι στις διάφορες τεχνολογίες δεν είναι ειλικρινής. Υπάρχουν σαφείς προτιμήσεις που δεν κρύβονται (ορυκτά καύσιμα, μεγάλα ΥΗΕ, βιομάζα). Κάποιοι/ες φέρουν βαρέως το γεγονός ότι ένας εμβληματικός, από πολλές απόψεις, αγώνας κατά του λιθάνθρακα -την περίοδο 2007-2009- οδήγησε στην οριστική απόσυρση αυτού του σχεδίου. Αν είναι δύσκολο σε αυτούς/ές να αξιολογήσουν τις κοινωνικές επιπτώσεις των εξορυκτικών δραστηριοτήτων και της φραγματοποίησης μικρών και μεγάλων ποταμών, για ενεργειακούς σκοπούς, ας προσπαθήσουν τουλάχιστον να υπολογίσουν τι σημαίνει σε χρήμα η αποψίλωση και η ερήμωση περιοχών, οι μετακινήσεις πληθυσμών, οι εξοπλισμοί και οι πολεμικές συρράξεις για τη διασφάλιση πηγών πρώτων υλών και δρόμων μεταφοράς, η αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας κλπ. (ξέρω, στις λιγνιτικές περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας δεν υφίσταται τέτοιο θέμα, όλα καλά ...).

3. Σε μια περίοδο έντονης αλληλεξάρτησης όλων των ενεργειακών δραστηριοτήτων, τελικής διαμόρφωσης ενός ασφυκτικού θεσμικού πλαισίου και με τους μεγάλους ενεργειακούς ομίλους να «παίζουν σε όλα τα ταμπλώ» είναι αυταπάτη να πιστεύει κανείς ότι η «επέλαση» των ΒΑΠΕ μπορεί να ανακοπεί με αποσπασματικές δράσεις, επιχειρηματολογία περιορισμένη στην ηλεκτροπαραγωγή, σε απόσταση -αν όχι, σε διάσταση- με τις κινηματικές αντιστάσεις στα άλλα «μέτωπα» και χωρίς μια βασική εναλλακτική αντίληψη στα θέματα της οικονομίας και, συνακόλουθα, της διαχείρισης της ενέργειας.

Για να σταματήσει, επιτέλους, κι αυτή η επιφανειακή και βαθιά υποκριτική στάση της υποτιθέμενης αλληλεγγύης, ανάμεσα σε φορείς και συλλογικότητες που υπηρετούν ασύμβατες μεταξύ τους αντιλήψεις, για να φανεί ότι υπάρχει ένα πιο ευρύ «μέτωπο». Αγνοώντας ότι πιο κακή υπηρεσία από τη συγκάλυψη δε θα μπορούσαν να προσφέρουν.

4. Για να υπάρξει, όμως, μια ορατή διέξοδος, θα πρέπει να ανοίξει ένας ουσιαστικός διάλογος, να «ξεσκονίσουμε» παλιότερες επεξεργασίες (σαν αυτές που προαναφέρθηκαν) και να σκύψουμε με ουσιαστικό ενδιαφέρον και διάθεση στις νέες (σαν το κείμενο των «Δώδεκα θέσεων»). Πρέπει, πρώτα και πάνω απ' όλα, να εντοπίσουμε την καρδιά του προβλήματος στον τομέα της ενέργειας. Που, όπως λένε οι παλιότερες επεξεργασίες και επικαιροποιεί το κείμενο των «Δώδεκα θέσεων», είναι **«ο έλεγχος της ζήτησης ενέργειας και η ανάσχεση της τάσης κατασπατάλησης μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων και όχι οι τεχνικές κάλυψης των κάθε φορά αναγκών»**.

Σε μια, μόνο, από τις εισηγήσεις της ημερίδας επιχειρείται μια σχετική αναφορά, στην οποία επισημαίνεται η δυσκολία στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών. Προσέξτε, όμως: θεωρώντας αυτονόητη την αλματώδη αύξηση της ζήτησης και με την προσοχή στραμμένη στα μέσα για την κάλυψή της και όχι στον έλεγχο και τον περιορισμό της. Και πώς αλλιώς, όταν το φαινόμενο ανάγεται στη ραγδαία αύξηση του πληθυσμού και στην ανάγκη βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου. Μόνο που αυτή είναι η μισή αλήθεια, γιατί η αύξηση της ζήτησης ακολουθεί πολύ πιο έντονο ρυθμό, σε σχέση με την αύξηση του πληθυσμού και γιατί αφορά κυρίως τις μεγάλες βιομηχανικές χώρες και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών τους και όχι τις πιο φτωχές χώρες του πλανήτη. Αν θέλουμε, λοιπόν, να μιλήσουμε ουσιαστικά για τον πυρήνα του προβλήματος, δεν μπορεί παρά να μιλήσουμε και για τη λογική της ανάπτυξης, να την επανεξετάσουμε, κάτω από το φως των σύγχρονων προβληματισμών για την απομεγέθυνση, την αποκέντρωση και την αυτοδιεύθυνση και να κάνουμε σαφές τι είμαστε διατεθειμένοι να «θυσιάσουμε» από την πλαστή ευημερία μας. Μπορεί να φαίνεται

απλοϊκό και σχηματικό, αλλά εξακολουθώ να πιστεύω ότι είναι επίκαιρο το ερώτημα – ποιο των «Πολιτών κατά του λιθάνθρακα»: «**Ενέργεια για τι και για ποιον;**». Ποιοι από τους όψιμους συμπαραστάτες του αντι-ΒΑΠΕ κινήματος έχουν τη διάθεση και τα κότσια να μπουν σε μια τέτοια συζήτηση;

5. Η κλιματική αλλαγή αποτελεί ένα από τα ζητήματα που ταλανίζουν τον κόσμο των κινημάτων για τα ζητήματα ενέργειας, καθώς έχει συνδεθεί άμεσα με τον τρόπο κάλυψης των ενεργειακών αναγκών. Η κυρίαρχη αντίληψη την αποδίδει σε ανθρωπογενείς παράγοντες και, κυρίως, στη χρήση των ορυκτών καυσίμων. Στο όνομά της έχουν γίνει και συνεχίζουν να γίνονται περιβαλλοντικά «εγκλήματα» και διασπαθίζεται δημόσιο χρήμα. Υπάρχει και η διαφορετική επιστημονική αντίληψη, βασικά σημεία της οποίας προαναφέρθηκαν. Οι άνθρωποι χωρίς ειδικές γνώσεις στοιχίζονται, κατά κανόνα, πίσω από την κυρίαρχη αντίληψη, ιδιαίτερα όταν, εξαιτίας της φύσης του προβλήματος, δεν μπορούν να τη διασταυρώσουν με τις προσωπικές τους εμπειρίες και όταν οι εκπρόσωποι της μειοψηφικής άποψης «λουφάζουν», για να το πω απλοϊκά. Ακόμη και όταν η αναποτελεσματικότητα -παρά τη γενναία και παντοειδή στήριξη- των πολιτικών αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής γεννά εύλογες επιφυλάξεις, όχι μόνο για τις πολιτικές, αλλά και για το ίδιο το φαινόμενο. Ειδικότερα, μέσα στο αντι-ΒΑΠΕ κίνημα δεν υπάρχει προηγούμενο συζήτησης και ειδικών επεξεργασιών πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Με αυτά τα δεδομένα κι όσο κι αν ενοχλεί η, με θρησκευτική προσήλωση, καταστροφολογική στάση μεγάλων ΜΚΟ, **δε μου φαίνεται καθόλου σοφή ιδέα να παίξει το ρόλο του αρνητή της κλιματικής αλλαγής μια ομάδα πολιτών, που καλά-καλά δεν μπορεί να αυτοπροσδιοριστεί με σαφήνεια (αναφέρομαι στους διοργανωτές της ημερίδας).**

6. Η μερίδα του αντι-ΒΑΠΕ κινήματος, οι απόψεις της οποίας σχολιάζονται σε αυτό το κείμενο, καταφέρεται με σκληρό τρόπο απέναντι σε εκείνες τις ΜΚΟ που πρωτοστατούν στην προπαγάνδα για την κλιματική αλλαγή και υποστηρίζουν την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη ΒΑΠΕ. Την κατανοώ αυτήν τη στάση. Στην πράξη, όμως,

υιοθετεί τη λογική αυτών των ΜΚΟ, συνδέοντας μονοσήμαντα τα ορυκτά καύσιμα με την κλιματική αλλαγή. Ως προς αυτό, δανείζομαι τη σχετική αναφορά του κειμένου των «Δώδεκα θέσεων»: **«Η μονοδιάστατη σύνδεση της χρήσης των ορυκτών καυσίμων με την κλιματική αλλαγή βάζει σε δεύτερη μοίρα τις πολύ σοβαρές επιπτώσεις που υπάρχουν σε τοπικό επίπεδο, παντού όπου υπάρχουν δραστηριότητες σχετιζόμενες με την εξόρυξη, τη μεταφορά και τη χρήση ορυκτών καυσίμων.**

Για να μην αναφερθούμε στις πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές επεμβάσεις που συντελούνται για τη διασφάλιση της πρόσβασης των μεγάλων δυνάμεων και του κεφαλαίου στους πόρους αυτούς. Είναι βέβαιο ότι η μονομερής επικέντρωση στις υπερτοπικές επιπτώσεις της χρήσης ορυκτών καυσίμων διευκολύνει την υλοποίηση μεγάλων επενδύσεων και στον τομέα των ΑΠΕ και στον τομέα των ορυκτών καυσίμων. **Ανεξάρτητα από τη σύνδεση της χρήσης των ορυκτών καυσίμων με την κλιματική αλλαγή, ο δραστικός περιορισμός της χρήσης τους δεν μπορεί να παρά να αποτελεί βασικό στόχο μιας εναλλακτικής πολιτικής για την ενέργεια».**

Θα είχε ενδιαφέρον να πληροφορηθούμε αν γίνεται αντιληπτή αυτή η διάσταση, ιδιαίτερα τώρα που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη ένα φαραωνικό σχέδιο εξόρυξης υδρογονανθράκων και ανάπτυξης πλήθους διακρατικών αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου.

7. Αναζητώντας μια ψυχολογική και πιο ανθρωποκεντρική εξήγηση των αλλαγών που συντελούνται στο αντι-ΒΑΠΕ κίνημα, τείνω να καταλήξω ότι αυτές οφείλονται στην απογοήτευση που έχει φέρει η γενικευμένη υποχώρηση των κινημάτων και η αδυναμία ανακοπής της επέλασης των ΒΑΠΕ, σε συνδυασμό με τις δυσκολίες που συνεπάγεται και το χρόνο που χρειάζεται ένας μακρόχρονος αγώνας για την υλοποίηση ενός -πραγματικά- εναλλακτικού σχεδίου. **Πολλές φορές, σε τέτοιες συνθήκες, επιλέγεται ο δρόμος της (υποτιθέμενης) ασφάλειας και του συμβιβασμού.**

Για να διασφαλιστώ ότι δε θα συμβεί κάποιο «ατύχημα», απορρίπτω συνολικά τις ΑΠΕ, αντιπροτείνοντας τα «δοκιμασμένα»

υλικά: ορυκτά καύσιμα, μεγάλα ΥΗΕ (για τους τυχερούς) και πυρηνικά (για τους πιο τολμηρούς), σύμφωνα με έναν από τους εισηγητές. **Τοπικισμός, στενός ωφελιμισμός και συντηρητισμός σε ένα πακέτο!** Το ζήσαμε και με τη διαχείριση των απορριμμάτων. Όσο ο «κίνδυνος» κατασκευής υποδομών διαχείρισης αποβλήτων - ακόμη και υποδομών ανακύκλωσης- ήταν σχετικά μακριά, όλα καλά και άγια, μαζί, αγαπημένοι και αλληλέγγυοι. Όταν ο κίνδυνος άρχισε να πλησιάζει, άρχιζαν τα όργανα. Να δίνουν και να παίρνουν τα «ποτέ και πουθενά ΧΥΤΑ», οι «πάσες» στη χαβούζα της Φυλής (η δοκιμασμένη λύση, που λέγαμε παραπάνω), το φλερτ με την καύση των απορριμμάτων, μέχρι και για μαζική εξαγωγή στο εξωτερικό (για καύση, εννοείται) ακούσαμε. Κάπως έτσι γράφτηκε και η «εποποιία» της Κερατέας και να με συμπαθάτε που χαλάω τη φαντασίωση πολλών.

Σε άλλη περίπτωση θα έκλεινα αυτό το κείμενο διαβεβαιώνοντας ότι γράφεται με την καλύτερη των διαθέσεων για έναν ουσιαστικό διάλογο κλπ. κλπ. Δε θα το κάνω. Στο μικρόκοσμο των ανθρώπων, που εμπλέκονται σε κινηματικές δράσεις για την ενέργεια, είμαστε λίγο – πολύ γνωστοί μεταξύ μας. Η εκτίμηση υπάρχει ή δεν υπάρχει. Δηλώσεις συμπάθειας, φιλικά χτυπήματα στην πλάτη και φιλοφρονήσεις δεν έχουν απολύτως κανένα νόημα. Αν κάτι είναι αναγκαίο, αυτή τη στιγμή, είναι να μιλήσουμε ανοιχτά και με ειλικρίνεια. Για να ξέρουμε με ποιους πάμε και ποιους αφήνουμε. ...

Γενάρης 2019

* μέλους του Δικτύου «Μεσοχώρα – Αχελώος SOS» και της Πρωτοβουλίας Αθήνας ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων

Η εκπομπή Βαβυλωνία για τις ανεμογεννήτριες στα Άγραφα (audio)

Εκπομπή **BABYΛΩΝΙΑ**.

Κάθε Παρασκευή 18:00-19:00 στο Ραδιόφωνο του The PressProject.

Κράτος και λόμπι της ενέργειας ξαναχτυπούν, βάζοντας αυτή τη φορά στο στόχαστρο τον φυσικό και κοινωνικό πλούτο των Αγράφων. Σχεδιάζουν την εγκατάσταση δύο αιολικών πάρκων βιομηχανικού τύπου ερήμην των τοπικών κοινωνιών και παραγνωρίζοντας τις μη αναστρέψιμες συνέπειες και προκαλώντας σφοδρές αντιδράσεις από κατοίκους της περιοχής, φορείς και οικολογικές οργανώσεις.

Την Παρασκευή 16/11 ο Στέφανος Μπατσής με καλεσμένο τον Θωμά Κώτσια από το **Δίκτυο Φορέων και Πολιτών για την Προστασία των Αγράφων** συζήτησαν για την επαπειλούμενη αναπτυξιακή καταστροφή και για τις συντονισμένες κινητοποιήσεις των κατοίκων.

Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης «Ήπειρος»

Τόνια Λέντζου

Τα καταϊγιστικά δυστοπικά ενεργειακά πλάνα για πολλές περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, και όχι μόνο, έχουν ξεκινήσει εδώ και καιρό. Η Ήπειρος δεν ξεφεύγει από αυτά.

Ο υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιώργος Σταθάκης,

λοιπόν, υπό τον μανδύα της ανάπτυξης μετά τη Χαλκιδική, τη Μεσοχώρα, το Μεσολόγγι βάζει στο μάτι την Ήπειρο. Αυτή τη φορά, προς αναζήτηση υδρογονανθράκων, πετρελαίου και αερίου που καθιστούν τη γη από την οποία εξορύσσονται ακατάλληλη για οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα ή χρήση. Ο οίστρος καταστροφής δεν έχει σταματημό και η λεηλασία βαφτίζεται ανάπτυξη. Στο όνομα του «εθνικού σκοπού» ή του δημόσιου συμφέροντος, κράτος και μεγαλοεταιρείες συμβάλλουν στην κοινωνική αποσταθεροποίηση και την περιβαλλοντική καταστροφή ολόκληρων περιοχών.

Στην περίπτωση της Ηπείρου, το εξορυκτικό πλάνο αφορά τα 4.187 τετραγωνικά χιλιόμετρα, που παραχωρήθηκαν στην ισπανική μεγαλοπετρελαϊκή Repsol Oil & Gas¹ προς έρευνα και εκμετάλλευση με υπουργική απόφαση που υπογράφηκε το Σεπτέμβριο του '17 .

Το σχέδιο περιλαμβάνει γεωτρήσεις σε επτά δήμους και 11.500 εκρήξεις σε περιοχές όλης της Ηπείρου, τόσο κατά τη διάρκεια των ερευνών όσο και των εξορύξεων του πετρελαίου. Η υπό παραχώρηση περιοχή περιλαμβάνει τον Δήμο Ζαγορίου, τον Δήμο Ζίτσας και Πωγωνίου καθώς και μεγάλο τμήμα της Ν.Ε. Θεσπρωτίας, συμπεριλαμβανομένου και του ποταμού Καλαμά μετά το δέλτα αυτού στη Σαγιάδα. Η πρώτη φάση των ερευνών περιλαμβάνει τη γεωφυσική σεισμική έρευνα στην περιοχή της Ζίτσας και στους Δήμους Σουλίου, Φιλιατών και Ηγουμενίτσας.

Έπειτα, ακολουθούν έρευνες σε Δωδώνη, Πωγώνι και Ζαγόρι, με στόχο έως το τέλος του επόμενου έτους να έχουν ολοκληρωθεί στο σύνολο των 4.187 τετραγωνικών χιλιομέτρων που θα ερευνηθούν, ενώ το 2021 έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσει η πρώτη εξόρυξη. Να πούμε πως το fracking δεν έχει φύγει από το τραπέζι, αφού δεν απαγορεύεται από το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο.

Η προοπτική της έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων σε περιοχές κοντά στα Γιάννενα, έχει ξεσηκώσει έντονες διαμαρτυρίες στους κατοίκους, των περιοχών που περιλαμβάνονται στο σχέδιο αλλά και του λεκανοπεδίου ολόκληρου. Αυθόρμητα και άμεσα, οι κάτοικοι των γύρω χωριών δημιούργησαν μια κίνηση πολιτών ενάντια στην έρευνα και την εξόρυξη με όνομα «**Σώστε**

την Ήπειρο: Όχι στη χερσαία εξόρυξη υδρογονανθράκων». Σε λίγο χρονικό διάστημα οι πρωτοβουλίες πλήθυναν. Μετά από εκδήλωση που διοργάνωσε η Χειρονομία- Αντιεξουσιαστική Κίνηση δημιουργήθηκε η **«Ανοιχτή Συνέλευση στα Γιάννενα ενάντια στις εξορύξεις».** Ακολούθησαν πρωτοβουλίες στην Αθήνα, την Άρτα, στην Πρέβεζα, στη Θεσπρωτία, στην Ιθάκη/Κεφαλονιά. Παράλληλα, αυτό το διάστημα διοργανώνονται όλο και περισσότερες εκδηλώσεις ενημέρωσης σε διαφορετικές πόλεις.

Ενημέρωση, προφανώς, από τη μεριά της εταιρείας δεν υπήρξε ή, όπου υπήρξε, ήταν ελλιπής. Μετά από απαίτηση των κατοίκων, έγιναν κάποιες ημερίδες πληροφόρησης από μέρους του υπουργείου, στις οποίες το κοινό δεν μπορούσε να κάνει ερωτήσεις και τοποθετήσεις. Έδειξαν όμως σίγουρα με κάθε τρόπο την αντίθεσή τους προς τις έρευνες και τις εξορύξεις.

Τα τελευταία νέα σχετικά με τις έρευνες αφορούν στις εργασίες που έχουν ήδη ξεκινήσει μέσω της ιταλικής εταιρείας Geotech, η οποία **έχει αρχίσει την αποψίλωση δασικών περιοχών** ανοίγοντας μονοπάτια, κόβοντας δέντρα και βάζοντας κορδέλες και πασαλάκια οριοθετώντας τις περιοχές που θα τρυπήσουν, ενώ σε κάποια σημεία **έχει ήδη ξεκινήσει η πρώτη φάση των ερευνών, οι σεισμικές εκρήξεις.** Κάτοικοι και αλληλέγγυοι καταφέραμε σε κάποιες περιπτώσεις να εμποδίσουμε τα συνεργεία, τα οποία δεν μπόρεσαν να δείξουν τις απαραίτητες άδειες και αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν. Να σημειώσουμε πως δεν υπάρχει καμία σήμανση κινδύνου στην περιοχή που έχουν ξεκινήσει οι εργασίες, αυξάνοντας τον κίνδυνο ενδεχόμενων ατυχημάτων.

Επιπλέον, οι παρεμβάσεις στο πεδίο μας έδειξαν τα τεράστια γεωτρύπανα που προσπαθεί να εγκαταστήσει η εταιρία για τις έρευνες, τα οποία μεταφέρονται με ελικόπτερα. Όταν με την παρουσία ομάδας παρέμβασης ένα από αυτά τα ελικόπτερα σταμάτησε τη διαδρομή του, εμφανίστηκε αμάξι με security που απειλούσε. Ακόμα αστυνομικές δυνάμεις της περιοχής ζητούσαν τα στοιχεία ατόμων που συμμετείχαν στην παρέμβαση χωρίς κανέναν απολύτως λόγο αφού όπως προείπαμε δεν υπάρχει καμία ένδειξη εργοταξίου.

Τις αστυνομικές δυνάμεις τις είδαμε βέβαια σε αρκετές παρεμβάσεις ως τώρα, στο αρχαίο θέατρο Δωδώνης σε παρέμβαση ενάντια στις χορηγίες των πετρελαϊκών στο φεστιβάλ Δωδώνης, στο Ηρώδειο στην Πανηπειρωτική γιορτή, στην εκδήλωση υπέρ των εξορύξεων στον Πολιτιστικό Χώρο Δημήτρης Χατζής «Παλαιά Σφαγεία» με ομιλητή τον Ηλ. Κονοφάγο.

Σημαντική λεπτομέρεια πως, ενώ στο Περιβαλλοντικό Σχέδιο Δράσης αναγράφονταν εκρήξεις σε απόσταση μεταξύ τους μέσου όρου 50 μέτρων (25 ελάχιστο, 100 μέγιστο), πολλά είναι τα σημεία που έγιναν τρύπες πολύ κοντά σε απόσταση 2 έως 4 μέτρων η μια με την άλλη. Ακόμα, για τη μετάδοση του κλίματος αρκεί το γεγονός πως κάτοικοι της περιοχής «τραμπουκίστηκαν» από μπράβους που είχαν έρθει για να παρακολουθούν το συνεργείο που εγκαθιστούσε τα μηχανήματα για την πρώτη φάση των ερευνών. Ταυτόχρονα, είχαμε ένα περιστατικό στο οποίο συνεργεία μπήκαν σε ιδιόκτητο χωράφι χωρίς την έγγραφη συναίνεση του ιδιοκτήτη και εδιώχθησαν από γύρω κατοίκους που τους είδαν.

Η αδιαφορία για την τήρηση των προσημάτων, έστω της νομιμότητας, δεν είναι κάτι νέο. Βλέπουμε το νομοθετικό πλαίσιο να γέρνει προς το συμφέρον των εταιρειών, θωρακίζοντάς τες και αφήνοντας περιθώρια ελιγμών απέναντι σε πιθανές αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών.

Οι επιπτώσεις τόσο των ερευνών όσο και κυρίως των εξορύξεων, μπορούμε να δούμε πως θα είναι τεράστιες και άμεσες στο γύρω περιβάλλον, με ελικόπτερα να πετούν όλο τον χρόνο, αποψίλωση τεράστιων δασικών περιοχών, εγκατάσταση μηχανών εξόρυξης, άνοιγμα δρόμων για μεταφορά τόσο πετρελαίου όσο και μηχανημάτων, απαραίτητων για την εξόρυξη. Συν τα απόβλητα της εξόρυξης και την αύξηση αέριων ρύπων, **το τοπίο από «παρθένο» βαπτίζεται στο μαύρο του πετρελαίου και της βιομηχανίας.**

Έχουμε πιθανές κατολισθήσεις και άλλα ανάλογα εδαφολογικά προβλήματα ενώ αυξάνεται ο κίνδυνος σεισμών, πράγμα που ανησυχεί έντονα τους κατοίκους των περιοχών. Είναι ένα τερατώδες πλάνο σε μια περιοχή τόσο έντονα σεισμογενή που

είναι θέμα χρόνου να προκληθεί κάποιο ατύχημα ή καταστροφικός σεισμός.

Άλλο ένα κομμάτι των επιπτώσεων, που μας αφορά εξίσου, είναι η μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα, με τα ρυάκια και τα ποτάμια να μεταφέρουν τα απόβλητα στον Καλαμά διατρέχοντας μεγάλες εκτάσεις καλλιεργήσιμες και μη. Η διαρροή πετρελαίου στο νερό και η απορρόφηση υπολειμμάτων υδρογονανθράκων από το έδαφος, μολύνει όχι μόνο την περιοχή των εξορύξεων αλλά και την ευρύτερη περιοχή.

Οι διαρροές, μικρές ή μεγαλύτερες, είναι πολύ συνηθισμένες σε όλες τις φάσεις παραγωγής και μεταφοράς του πετρελαίου.

Ένα απ' τα σημαντικότερα ζητήματα σχετικά με τις εξορύξεις, χερσαίες ή θαλάσσιες, είναι η αυξημένη πιθανότητα ατυχήματος. Δεν πέρασε πολύς καιρός από το πρόσφατο ατύχημα στη Σαλαμίνα και το μαζούτ στον Σαρωνικό και τον Πειραιά. Θυμόμαστε την τραγωδία στον κόλπο του Μεξικού το 2010, όπου μια έκρηξη στις εγκαταστάσεις της BP, 1.600 μέτρα κάτω από το νερό, επέτρεψε τη διαρροή πετρελαίου και φυσικού αερίου προκαλώντας τον θάνατο 11 εργαζομένων.

Στην κοντινότερή μας Αλβανία, την 1η Απριλίου 2015, ένας μεγάλος ταμειευτήρας με την επωνυμία Bankers Petroleum εξερράγη στο χωριό Marinze, 10 χιλιόμετρα από την πόλη Fier, αναγκάζοντας την κυβέρνηση να διατάξει την εκκένωση της περιοχής λόγω διαρροής αερίου. Στη νότια Αλβανία, οι πληθυσμοί που ζουν κοντά στα πηγάδια, από τα οποία γινόταν η εξόρυξη, υποφέρουν από τις υγειονομικές, κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της ρύπανσης του εδάφους, του αέρα και των υδάτων από τις εταιρείες υδρογονανθράκων.

Τα έγγραφα που λαμβάνονται από το **Βαλκανικό Δίκτυο Ερευνητικής Δημοσιογραφίας** (Balkan Investigative Reporting Network: BIRN), δείχνουν ότι σε αυτή την περιοχή υπάρχουν χιλιάδες υπολείμματα υδρογονανθράκων, λακκούβες πετρελαίου σε δεκάδες στρέμματα γεωργικής γης, μολύνοντας πάνω από 100 χιλιόμετρα ποταμιών και

ρυακιών που μεταφέρουν καθημερινά τα απόβλητα της βιομηχανίας πετρελαίου προς την Αδριατική θάλασσα.

Απαντώντας στην BIRN, η πετρελαϊκή Bankers Petroleum δήλωσε ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των εργασιών της παρακολουθούνται από διάφορους κρατικούς θεσμούς και πως η ποιότητα του αέρα, του εδάφους και των υδάτων στις περιοχές όπου λειτουργεί είναι εντός των επιτρεπόμενων παραμέτρων. Οι άλλες 3 εταιρείες πετρελαίου που σχετίζονταν με την υπόθεση, η Transoil Group, η TransAtlantic Albania Ltd. και η Ionian Refining & Trading Company (IRTC), δεν απάντησαν στις ερωτήσεις του BIRN.

Έχουμε, δηλαδή, μια σαφή εικόνα της απροκάλυπτης στάσης των απανταχού πετρελαϊκών, που βάζουν το μαύρο άσπρο, θεωρώντας εντός παραμέτρων τη ρύπανση που έκανε τους κατοίκους να εκκενώσουν την περιοχή. Βλέπουμε τα επιχειρήματα των εταιρειών και τις υποσχέσεις αποκατάστασης και κέρδους των τοπικών κοινωνιών από τις εξορύξεις να προσκρούουν βίαια στην πραγματικότητα.

Τέτοια παραδείγματα, όπως τα παραπάνω, **αποτελούν κομμάτια μιας γενικευμένης επίθεσης στο νερό και την ενέργεια** από τη μεριά του κράτους και των εταιρειών.

Ο κίνδυνος για τα νερά της Ηπείρου είναι ένα κομμάτι μόνο του πολυμέτρου πολέμου για το νερό, που έχει ανοίξει και εδώ και παγκοσμίως, είτε αφορά την εκμετάλλευση των αστικών και επαρχιακών υδάτων είτε τις εταιρείες εμφιάλωσης με την υπερεξάντληση και εμπορευματοποίηση του νερού. Δεν μένει ωστόσο αναπάντητος.

Τοπικές κοινωνίες έρχονται σε αντίθεση με παγκόσμιες δυνάμεις της αγοράς στην Ντακότα, στο Κουρδιστάν, στη Θεσσαλονίκη, στο Πήλιο και προτείνουν την πραγματική κοινωνική διαχείριση ενάντια στη λεηλασία, τη ζωή ενάντια στον θάνατο. Όπως είδαμε στη Χαλκιδική, η εξόρυξη προώθησε τον κοινωνικό διχασμό, έφερε έναν μικρό εμφύλιο ανάμεσα στα χωριά που εντάθηκε και με την

κοινοβουλευτική φιλοδοξία του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. Στην Ήπειρο, είναι ξεκάθαρο ποιες θα ήταν οι συνέπειες των εξορύξεων τόσο στον πληθυσμό και την κοινωνική συνοχή όσο και στις δραστηριότητες τις συνδεδεμένες με τη γη.

Η ιστορία μας έχει δείξει πως την πετρελαϊκή βιομηχανία σύντομα ακολουθεί η εξαθλίωση, κι αν δεν πειθόμαστε ας κοιτάξουμε τα δέλτα του Νίγηρα. Κι αν θεωρούμε πως κάτι τέτοιο δεν θα συμβεί εδώ, ας σκεφτούμε πως μιλάμε για το κύκνειο άσμα μιας από τις χειρότερες μορφές ενέργειας, για την καθόλου αθώα Repsol, για τον Σταθάκη, που μαζί με τον Φάμελλο έχει βάλει το χέρι του στην καταστροφή όχι λίγων τόπων.

Οι λίγες θέσεις εργασίας που ευαγγελίζονται, είναι το φτηνό δέλεαρ της καταστροφής. Τα λεγόμενα της εταιρείας σχετικά με το πως θα σώσει τα χωριά της Ηπείρου από την κατάθλιψη, μαρτυρούν το χαμηλό επίπεδο των επιχειρημάτων και ακούγονται αστεία, για μια περιοχή χωρίς προηγούμενη βαριά βιομηχανία, στην οποία οι επιπτώσεις από μια τέτοια εξορυκτική δραστηριότητα θα είναι ανυπολόγιστες, και για μια περιοχή που, αν μη τι άλλο, μια χαρά επιβίωνε και πριν τα πετρέλαια.

Έχει σημασία να μην αποσυνδέουμε την έρευνα από την εξόρυξη, κάτι που προσπαθεί να κάνει η εταιρεία, θεωρώντας πως έτσι αποδυναμώνονται οι αντιτιθέμενες φωνές. Ξέρουμε πως έρευνα χωρίς εκμετάλλευση είναι χαμένο ρίσκο για την εταιρεία και το ξέρει και η εταιρεία αυτό. Επίσης, έχουμε δει την πρακτική του «σπασίματος» διάφορων έργων σε κομμάτια με στόχο την πιο εύκολη υλοποίησή τους. Πρόσφατο παράδειγμα, η εκτροπή του Αχελώου και η περίπτωση της Μεσοχώρας. Οι έρευνες, τα επιμέρους έργα, ποτέ δεν έρχονται μόνα, απλά προετοιμάζουν το πεδίο για τα μεγαλύτερα έργα.

Το ζήτημα της ενέργειας της Δυτικής Ελλάδας, και όχι μόνο, βρίσκεται αυτή τη στιγμή στο επίκεντρο της πολιτικής σκηνής.

Την ίδια στιγμή που προχωρούν τα έργα για τα πετρέλαια στην Ήπειρο, διάφορα άλλα σχέδια βρίσκονται σε εξέλιξη, ενώ

ταυτόχρονα έχουμε τη γενική αναδιάρθρωση του νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά στην αγορά ενέργειας. Η επανέναρξη των έργων στον «άνω ρου» του Αχελώου, η ηλεκτρική διασύνδεση Κρήτης – Πελοποννήσου με το «μικρό καλώδιο», η εγκατάσταση βιομηχανικών ΑΠΕ, το σχέδιο για τρίτη μονάδα φυσικού αερίου στη Βοιωτία, η πώληση λιγνιτικών και υδροηλεκτρικών μονάδων της ΔΕΗ, ο αγωγός TAP (Trans Adriatic Pipeline), ο νέος αγωγός φυσικού αερίου Μ. Ανατολής – Κύπρου – Κρήτης – ηπειρωτικής Ελλάδας – Ευρώπης.

Οι νέες συνθήκες διαμορφώνονται όλο και περισσότερο προς όφελος των εταιρειών, στενεύοντας τα περιθώρια νομικού αντιλόγου. Έχει φανεί ωστόσο, πως μόνο όταν υπάρχει μαζική έμπρακτη κοινωνική αντίσταση και αλληλεγγύη μπορούν να ανατραπούν τα επιβαλλόμενα σχέδια. Όταν οι επιθέσεις είναι πολυμέτωπες οφείλουμε να τις αντιμετωπίσουμε σφαιρικά. Ήρθε η ώρα, δηλαδή, της ανάδειξης μιας συζήτησης και δράσης, επικεντρωμένης γύρω από τα ενεργειακά ζητήματα, γενικευμένης, που θα υπερβαίνει τους τοπικούς περιορισμούς, που δεν θα εγκλωβίζεται στα διλήμματα που θέτουν όσοι βρίσκονται από πάνω.

Ήρθε ο καιρός να κάνουμε ριζική κριτική στις έτοιμες μασημένες λύσεις περί «πράσινης ανάπτυξης», που διατυπώνονται ως πανάκεια και δεν ακουμπούν τον πυρήνα του ζητήματος. Δεν ακουμπούν το ερώτημα του **ποιος αποφασίζει** για τα έργα αυτά και αποκρύπτουν το πραγματικό πολιτικό ζήτημα. Την ανάγκη για **κοινωνική διαβούλευση**, και, το πιο σημαντικό, για **συλλογική απόφαση**. Δεν ακουμπούν το ζήτημα του ποιος διαχειρίζεται την ενέργεια, στο όνομα ποιων και με τι όφελος. Με εφόδιο την εμπειρία τοπικών κινημάτων, μαθαίνουμε από τα λάθη και συνεχίζουμε. Προτάσσουμε την άμεση δημοκρατία ως τρόπο οργάνωσης και συναπόφασης.

Βλέπουμε τέτοιες τοπικές επιθέσεις να γίνονται αφορμές συσπείρωσης ανθρώπων απ' όλη την κοινωνία. Να συνδέονται και να θέτουν ως σημείο αναφοράς την παγκόσμια κλίμακα. Να δημιουργούν δημόσιο χώρο διαβούλευσης και αυτόνομης δράσης

ζωτικά. Άτομα από διαφορετικούς τόπους που συνταιριάζουν τους χρόνους τους και παρεμβαίνουν στις πόλεις τους, και πέρα απ' τα όρια αυτών, να γνωρίζουν και να συνδέονται με διαφορετικά κινήματα, να αγωνίζονται από κοινού, γνωρίζοντας πως ο αγώνας δεν αφορά μονάχα τον έναν τόπο ή τον άλλον, αλλά όλους τους τόπους μαζί.

Και είμαστε στην εποχή τέτοιων κινήματων.

Σημειώσεις:

¹ Η Repsol έχει παρουσία σε 40 χώρες παγκοσμίως, κυρίως της Λατινικής Αμερικής, με αρκετές καταγγελίες για περιβαλλοντικά εγκλήματα σε βάρος της. Δραστηριοποιείται σε όλους τους τομείς της διαχείρισης υδρογονανθράκων, από την εξόρυξη, στη μεταφορά, στην επεξεργασία, στην πώληση.

Βλ. www.enlazandoalternativas.org/IMG/html/REPSOL_en.html εδώ περισσότερα:

* Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο τεύχος της Βαβυλωνίας #20

** Η Τόνια Λέντζου μεγάλωσε στα Γιάννενα και είναι φοιτήτρια Φιλοσοφίας στο Παν/μιο Ιωαννίνων

Πέμπτη 22/11: Η Πρωτοβουλία Αθήνας ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων στο πλαίσιο της ενημερωτικής της δραστηριότητας, οργανώνει: ανοιχτή εκδήλωση – συζήτηση, στις 20:00, στο αυτοδιαχειριζόμενο θέατρο ΕΜΠΡΟΣ, Ρήγα Παλαμήδη 5, Ψυρρή. Θα παρουσιαστούν οι μέχρι τώρα εξελίξεις στο πεδίο της έρευνας και της εξόρυξης υδρογονανθράκων, οι τρέχουσες επιδιώξεις κρατών και εταιρειών, ο ρόλος των κινήματων αντίστασης, καθώς και η ιδιαίτερη δραστηριότητα της Πρωτοβουλίας Αθήνας ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων.

Τετάρτη 28/11: Η ημερομηνία εκδίκασης στο ΣτΕ, της υπόθεσης

εξορύξεων υδρογονανθράκων. Το κίνημα ενάντια στις εξορύξεις
καλεί σε πανελλαδική ημέρα δράσης.